

OBSAH

1 ÚVOD.....	2-3
2 BEATNICKÁ GENERACE VE SPOJENÝCH STÁTECH AMERICKÝCH.....	4-16
2.1 Politická a společenská situace padesátých let v USA.....	4-7
2.1.1 Mccarthismus.....	5-6
2.1.2 Společnost.....	6-7
2.2 Charakteristika beat generation.....	7-9
2.3 Jack Kerouac – „otec beat generation“.....	9-12
2.4 Allen Ginsberg.....	12-15
2.5 William Burroughs.....	15-16
3 BEATNICKÁ GENERACE V ČECHÁCH.....	17-23
3.1 Druhá kultura.....	17-19
3.2 Léta šedesátá.....	19-23
3.2.1 Atmosféra šedesátých let v Československu.....	20-21
3.2.2 Viola a Václav Hrabě.....	21-23
4 VLADIMÍRA ČEREPKOVÁ.....	24-30
4.1 Dětství.....	24-25
4.2 První kroky ve Viole.....	25-26
4.3 Emigrace.....	26-30
4.3.1 Pierre Helzel.....	27-28
4.3.2 Osudový muž.....	28-30
5 INKA MACHULKOVÁ.....	31-34
5.1 Dětství a dospívání.....	31-32
5.2 „Příkladná žena“.....	32-33
5.3 Emigrace.....	33-34
6 ČESKÉ VS. AMERICKÉ BEATNICTVÍ.....	35-46
6.1 Beatnické básnířky v kontextu českého undergroundu.....	40-45
6.2 Osudové ženy.....	46
7 ZÁVĚR.....	47
RESUMÉ.....	48
SEZNAM LITERATURY.....	49

1 ÚVOD

Vladimíra Čerepková, Inka Machulková. Dvě ženy, které prožily neobyčejný život. Dvě básnířky, jejichž tvorba není notoricky známá. Přesto jsou spolu s Václavem Hrabětem řazeny k jediným autorům beatnické generace u nás. Co všechno tyto ženy prožily? Jaké byly? Jak ovlivňoval osobní život jejich tvorbu?

Ráda bych svou prací na výše nastíněné otázky odpověděla. Je zvláštní, že se o těchto autorkách nezmiňují učebnice pro střední školy. Právě středoškolským studentům by mohla být jejich tvorba velmi blízká. Hledání smyslu vlastního bytí, touha po svobodě, nsvázanost konvencemi a v neposlední řadě naplněná i neopětovaná láska jsou témata, která charakterizují tvorbu tzv. beat generation. Ať už čteme jemné a něžné verše Václava Hraběte, nebo často kruté a bolestné básně Allena Ginsberga, cítíme z nich život takový, jaký je. Někdy zbytečně složitý a tvrdý, jindy zase radostný. Především ale spontánní a skutečně prožitý. Takové byly i životy a tvorba Vladimíry a Inky.

V roce 2014 vydala Alice Horáčková knihu Vladimíra Čerepková - Beatnická femme fatale¹. Právě tato kniha spustila nejen mediální zájem, ale i zájem veřejnosti o osobu Vladimíry Čerepkové. I pro mě byla tato velmi zdařilá biografie prvotní inspirací a velkým zdrojem informací. Přivádí nás do komunistické Prahy, v níž vzniká něco velmi neobvyklého. V nsvobodném státě vyrostl ostrov svobody jménem Viola, kde se spojovala poezie s jazzem a alkoholem. Kde se recitovalo Ginsbergovo Kvílení a bral se fenmetrazin. Kde se zapomínalo na politiku a vznikalo skutečné umění. Inka Machulková se v dokumentárním cyklu *Ještě jsem tady*² dokonce zmínila, že zahraniční hosté Violy byli nadšeni, protože něco takového viděli jen v San Franciscu a...totalitní Praze.

První část práce budu věnovat americké beatnické generaci. Beatníky nelze pochopit bez znalostí politických a sociálních souvislostí – jak těch amerických, tak českých. Americká poválečná společnost byla velmi specifická, docházelo k měření sil a nebylo zcela jasné, jaký vývoj bude následovat. Společnost se začala utápět v konformismu a mladým lidem se život jejich rodičů nelíbil. V Československu už byla síla a moc nastolená, avšak

¹ HORÁČKOVÁ, Alice. *Vladimíra Čerepková - Beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014.

² *Ještě jsem tady*, 20. díl, Inka Machulková (epizoda dokumentárního seriálu), Česko, ČT2, 2010. 12. 2. 2010.

právě ta se stala důvodem nespokojenosti nastupující generace. Lidé neměli moc možností se bránit, a proto se s nadějí otáčeli k umění. Atmosférou a děním v Československu se budu zabývat v druhé části práce, kde bych ráda představila „kulturní zázrak“, který se v Praze v šedesátých letech odehrál. Život Vladimíry Čerepkové a Inky Machulkové nastíním v samostatných kapitolách. Jejich tvorba s jejich životy úzce souvisí. Dá se říci, že psaly to, co žily. Ráda bych uvedla básně, které doplňují a zvýrazňují jimi prožité okamžiky. Svou práci zakončím včleněním básniček do českého undergroundu a porovnáním českého a amerického beatnictví.

*„Čím věty budou delší
Tím slova budou kratší*

*Čím slova budou delší
Tím čas bude kratší³“*

³ ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Bez názvu*. Paříž: BB, 1991.

2 BEATNICKÁ GENERACE VE SPOJENÝCH STÁTECH AMERICKÝCH

Svět po druhé světové válce sice získal mír, avšak názory na poválečné uspořádání se různily. Nejistá politická situace se promítala do nálady společnosti. Padesátá léta ve Spojených státech byla obdobím nestability. Zemi, která se chlubila demokracií a dodržováním lidských práv a svobod, paradoxně stále ovládala cenzura. Politická nejistota se přenášela na celou zemi. Právě v takových situacích vznikají různá hnutí a společenství. Změna vždy pramení z nespokojenosti a v poválečných Spojených státech tomu nebylo jinak.

2.1 Politická a společenská situace padesátých let v USA

Napětí mezi Východem a Západem je v historii patrné odjakživa. Po druhé světové válce se velmi prohloubilo. Spojené státy americké a Sovětský svaz měly zcela jiné představy o dalším vývoji světa. Západ podporoval vznik mezinárodních organizací a spolupráci mezi státy, snažil se prosadit a obhájit důležitost svobody, avšak i on měl spoustu svých vnitřních problémů a rozporů. Obě velmoci věděly, že pokud by došlo k jejich přímému střetu, nastal by konec. Američané i Rusové měli v rukou jaderné zbraně, jejichž použití by se rovnalo sebevraždě a nevedlo by k vítězství ani jedné ze stran. Boj se proto vedl pomocí zástupných válek, propagandistické kampaně, soupeřením v technické vyspělosti nebo sportovních výkonech. Do historie se tento konflikt dvou rivalů vepsal pod pojmem Studená válka.

V čele Spojených států stál na počátku padesátých let demokratický prezident Harry S. Truman, který tento úřad zastával do roku 1953, kdy ho nahradil republikánský politik Dwight David Eisenhower. Tito muži jen těžko mohli najít společnou řeč s diktátorským Stalinem či jeho nástupcem Nikitou Sergejevičem Chruščovem. Jedním z prvních konfliktů byla berlínská blokáda, při které Stalin přerušil dodávky jídla do Západního Berlína přes území zabrané Sovětským svazem. Následovala Korejská válka, války v Indočíně nebo

kubánská raketová krize⁴. Západní demokracie však nebyla natolik čistá, jak by se mohla zdát.

2.1.1 Mccarthismus

I Spojené státy zápasily s vytyčením hranic pojmu svoboda. Ačkoliv se tato země chlubila dodržováním lidských práv, ne vždy dokázala svým slovům dostát. Padesátá léta nebyla šťastným obdobím dějin Spojených států, nepřiliš spravedlivé procesy se nevyhnuly ani americkým soudním síním. Právě mccarthismus byl praxí, která jakákoliv lidská práva popírala.

Mezi lety 1950 – 1956 se výrazně projevuje senátor za Wisconsin Josef McCarthy. Za „druhou rudou vlnou“ stál především strach z komunistické strany a jejich snah o „rozvrácení demokratické společnosti“. Nakolik demokratický byl však samotný mccarthismus? Historie tuto dobu označuje za „hon na čarodějnice“. Demokratičtí politici se neprojevili o nic lépe než jejich komunistické protějšky. Využívali stejných metod. Sledování, pronásledování, vedení záznamů o „nepohodlných“ osobách a státních úřednících, černé listiny osob podezřelých z komunismu bylo na denním pořádku svobodných Spojených států.

50. léta byla obdobím nesvobody, perzekucí a tlaku médií. Představa prostých Američanů o komunismu byla velmi nejasná, spjatá spíše s rasovou snášenlivostí a systémem sociálních dávek, který byl pro Američany nepředstavitelný. Nejznámějšími oběťmi tohoto „honu na komunisty“ se stali manželé Julius a Ethel Rosenbergovi, kteří byli odsouzeni k trestu smrti a následně popraveni⁵. Toto tažení podporovalo nesnášenlivost, xenofobii, strach a násilí. V jeho důsledku také vzniklo zcela nové slovo, které spojuje výrazy jako nespolečenský, nepřizpůsobivý a neužitečný do slova jednoho – neamerický (un – American). Mnohá z obvinění byla lživá, někteří z obviněných si dovolili pouze kritizovat a byli okamžitě odstraněni. S tímto protikomunistickým honem spolupracovaly například legie nebo katolická církev. Právě legie se pak staly cenzory, kteří hodnotili

⁴ LITERA, Bohuslav. *Studená válka*. Praha: HH, 1993, s. 3- 21.

⁵ JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. Praha: 2000, str.660.

intelektuální úroveň literárních děl⁶. Přes několik menších protestů společnost mccarthismus přijala. Ostře kritizovat ho začal až sám Eisenhower, podle kterého zasahoval do svobody země i občanů.

2.1.2 Společnost

Lidé ve Spojených státech stále žili v iluzi “amerického snu”. Všechny válkou vyčerpané země se upínaly k vidině klidu a míru. Američané ignorovali přetrvávající problémy, raději zavírali oči, než by si přiznali pravdu. Beat generation si zakládala na pravdě. Odmítali si nalhávat, že žijí v ideálním světě. Odmítali konformitu, nedokázali mít nasazenou tu „správnou“ masku. V období působení beatníků byla americká společnost stále ještě velmi uzavřená až puritánská. Ideálem byla spořádaná rodina žijící na předměstí s vychovanými a uhlazenými dětmi, stálým příjmem a především - bez skandálů. Docházelo ke sporům mezi jednotlivými generacemi. Děti „amerických“ rodičů se snažily vymanit ze škatulek, do kterých byly proti své vůli zařazeny. Nenáviděly jednobarevný svět, v němž žily jejich matky. Předsudky rodičů vůči všemu novému a nepoznanému jim přišly hloupé. Problémy v práci nebo se sousedy se jim zdály banální. Děti této nové „zbité“ generace věděly, že život je o něčem jiném, že v něm mohou najít něco vyššího. A nebály se to vyzkoušet všemi možnými prostředky.

Spojené státy nebyly zasaženy válkou tolik, jako státy evropské. Docházelo k rozvoji hospodářství, výroby, rychle se zvyšovala životní úroveň. Lidé se nechali snadno ukolébat dostupností zboží a zdánlivým blahobytem. Děti těchto rodičů rychle zaznamenaly omezenost a pohodlnost společnosti, v níž žijí. Odsoudily konzumní způsob života a nezáměr o dění mimo svůj dům a práci. Američané začali ztrácet svůj individualismus a také tolik proklamovanou svobodu. Stávali se pouze loutkami masové společnosti. Puritánství se stalo součástí takového života, neoceňovala se originalita ani jiný názor.

Pro padesátá léta v USA je typická rasová segregace. Občané, kteří vstávali každý den do práce, chodili slušně oblečení a vedli slušný manželský život, odmítali vnímat

⁶ TOINETOVÁ, Marie. *Hon na čarodějnice: McCarthismus 1947-1957*, Praha: Themis, 1999, str. 76.

chudobu lidí žijících na ulici. Kdokoliv, kdo byl jiný nebo chudší než oni, neexistoval. Rasismus se projevoval i v univerzitním prostředí. Segregace se nevztahovala pouze na černochoy, ale i na farmáře nebo staré lidi. Stáří a chudoba nebyly součástí „amerického snu“, nekoukalo se na ně hezky, tudíž byla tato část společnosti ignorována. Oficiální změna nastala v roce 1954, kdy se Eisenhower jako první z politiků zasadil o povinné přijímání černochoů jako řidičů autobusů nebo tramvají. Jakákoliv rasová segregace na veřejných školách pak byla prohlášena za protiústavní. Ekonomická situace černochoů se jistě zlepšila, ale společnost na ně stále koukala jako na příslušníky „druhé třídy“.

Mladí lidé byli lační po zážitcích. Toužili po všem, co se jejich rodičům nelíbilo. Z principu se stavěli do opozice. Odhalovali své nitro, mluvili o svých pocitech, což se v té době „nenosilo“. Odmítali se podvolit veškerým svazujícím hodnotám, jako bylo manželství, kariéra nebo společenské postavení. Obdivovali začínajícího Elvise Presleyho, který ve své hudbě dokázal skloubit inspiraci z černošského spirituálu a divoký rock and roll. Vnímali jméno Henryho Millera, jehož knihy nebyly ve Spojených státech vydávané. Všímal si, že americká kultura je uzavřená, fádni a „neživočišná“. Chtěli společnost změnit, ale zatím ještě nevěděli jak.

Podle dobových měřítek byl tedy život beatníků skutečně skandální. Spontánnost, alkohol, otevřená erotika, drogy, a dokonce i vraždy. Zní to spíše jako titulek bulvárního deníku, ale byl to skutečný život. Nelze hodnotit, zda špatný, či dobrý. Byl především jejich a musíme uznat, že vychutnaný do posledního okamžiku.

2.2 Charakteristika beat generation

„Podle všech měřítek šlo o bizarní skupinu - geniální i narkomanskou, intelektuální i kriminální, nevinnou i nenávistnou, láskyplnou i obscénní, duchovní i cynickou. A byli dostatečně šílení, aby působili všemožné potíže včetně těch, jež daly vzniknout rebelské literatuře a pomohly zahájit kulturní revoluci v Americe⁷“. Těmito slovy začíná kniha *Mánie* od Rona Collinse. Těžko najít jiná, která by lépe vystihovala paradoxní

⁷ COLLINS, Ron. *Mánie*. Praha: Metafora, 2013, s. 9.

životy beatníků. Dokázali se zaplést do těžko uvěřitelných situací, často balancovali na hraně zákona, všichni zápasili se závislostí na alkoholu a drogách. Na druhou stranu nezavrhovali náboženství, zajímali se o duchovní život, dokonce rádi odkazovali na Bibli. Toužili po něčem, co za celý život nedokázali nalézt. Hledali smysl, ale odmítali ho vidět v běžných věcech. Neustále hledali sami sebe a zároveň se sami sebe báli. Opíjeli se a četli. Milovali Rimbauda a jazz. Nedokázali vést spořádaný život, ačkoliv po něm ve skrytu duše toužili.

Základem literatury a životů beatníků bylo upřímné sebeodhalování, kterému doba nepřála. Nevyhýbali se ničemu, co jim život nabídnul. Otevřeně popisovali sexuální scény, všichni měli zkušenost s homosexuálními známostmi. Nehnali se za kariérou, pro společnost tedy nebyli „přínosní“. Cítily úpadek americké kultury, nebáli se kritizovat, viděli za hranice Spojených států. Američanům na předměstí přišla jejich tvorba nevýznamná, vulgární a odsouzeníhodná. Beatníci se ocitli na periferii americké společnosti. Takových lidí ale čím dál více přibývalo a nakonec dokázali „měšťáky“ převálcovat.

Poválečná společnost se zcela vzdala individualismu, který beatníci prosazovali. Odlišný vzhled byl vnímán jako deviantní chování, homosexualita byla považována za nemoc. Na základě takových měřítek byli beatníci vnímáni jako psychicky nemocní jedinci a museli se podrobovat umístění v ústavech pro duševně choré. V případě Allena Ginsberga téměř došlo k „nápravě“, když si po propuštění z ústavu chtěl najít manželku a založit s ní rodinu. Dokázal se ale vzepřít a život prožil s partnerem Peterem Orlovským. Vnímali Ameriku jako zemi, která se po válce zkazila a zhrubla. Ačkoliv řada z nich studovala, opovrhovali akademickým prostředím a univerzitu nedokončili. Měli pocit, že přednášky je nic nenaučí, že musí studovat samotný život.

Často praktikovali buddhismus, který ve svých zásadách stojí zcela proti materialismu a konformitě. Učili se prožít okamžik, uvědomit si sebe samotného, pochopit lidskou podstatu. Díky východnímu náboženství měli blízko k halucinogenním drogám, které většinu z nich provázeli celý život. Jejich psaní bylo formou meditace, určité očisty, při které ze sebe člověk vše dostane. Nemělo žádné formální hranice, nedrželo se literárních pravidel, dodržovali pouze zásadu spontánnosti. Nerozlišovali mezi rasami, vyznáním nebo pohlavím. Obdivovali jazz a rock and roll. Jejich tvorba výrazně ovlivnila tvorbu Boba Dylana, Johna Lennona a Paula McCartneyho.

Autorství pojmu beat generation se přisuzuje Jacku Kerouakovi. Slovo “beat” ve významu unavený, zbitý, vyčerpaný často používal Herbert Huncke, kriminálník, zlodějíček a významná postava newyorského podsvětí. Takoví lidé beatníky přitahovali, oblíbil si je zejména Allen Ginsberg, který by sice nedokázal nic odcizit, ale několika vloupání se účastnil jako divák. Hunckeho časté „I’m beat” inspirovalo Kerouaka natolik, že začal pro jejich skupinu užívat název beat generation, který se záhy uchytil.

2.3 Jack Kerouac – „otec beat generation“

„Jack vypadal i vystupoval jako předobraz lidových hrdinů. Jeho obličej tvarovaly sympatické galské rysy, atletickou postavu oblékal do stejnokroje z rozhalenky, džínů značky Levi’s a vysokých bot. Kromě toho vymyslel pojmenování lidí, s nimiž se ztotožňoval a o nichž psal. Říkal o nich, že jsou členy BEAT GENERATION⁸.”

Život Jacka Kerouaka lze jen těžko spojit se životy lidových hrdinů. Tento nepolapitelný muž zakusil všechno. Bídu, slávu, lásku, zoufalství, ženy i muže. Právě kolem jeho osoby se začala sdružovat dnes již slavná jména. Na Kolumbijské univerzitě v New Yorku potkal Allena Ginsberga, který ho dovedl k Williamu Burroughsovi a především k Nealu Cassadymu. Setkali se tak mladí lidé, kteří věděli, že svět kolem nich není jednobarevný, chtěli ho okusit všemi smysly, poznat všechny jeho stránky.

Jack se narodil v roce 1922 ve francouzské komunitě v Lowellu. U Kerouakových doma se mluvilo francouzsky, angličtina dělala malému Jackovi problém a začal jí mluvit až na obecné škole. Jeho otec vlastnil malou tiskárnu, která však byla zničena povodní. Leo Kerouac se přes ztrátu milovaného zaměstnání nikdy nepřenesl a útěchu hledal v alkoholu a koňských dostizích. Domácnost vedla pevnou rukou Gabrielle Kerouaková. Živila celou rodinu prací v továrně na boty. Jacka velmi poznamenalo úmrtí mladšího bratra Gerarda. Jeho pomalému umírání přihlížel ve čtyřech letech a tento zážitek mu způsobil celoživotní trauma. Báł se usínat ve tmě sám, nejdřív mu společnost musela dělat matka, později ji nahradil bezpočet milenek a milenců. O několik let později se setkal se smrtí znovu. Když

⁸ TURNER, Steve. *Hipster s andělskou hlavou*. Brno: Jota, 2006, s. 16.

otec umíral na rakovinu, slíbil mu Jack, že se o matku postará. Zavázal se však k něčemu, čeho nebyla jeho prchlivá povaha schopná⁹.

Jack byl už na střední škole v Lowellu uznávaný pro své sportovní výkony. Nedal se odradit tvrzením, že nemá šanci dostat se do fotbalového mužstva, a začal na sobě tvrdě pracovat. Jako celý život i tehdy si potřeboval dokázat nemožné. Dokázal jít za hranice svých možností, což se mu stalo osudným. Začaly se o něj zajímat i univerzitní týmy, Jack si proti přání matky vybral Kolumbijskou univerzitu. Lákal ho New York, chtěl si vyzkoušet život ve velkém městě. Po nástupu na univerzitu však zažil kulturní i sociální šok. Najednou se začal pohybovat ve společnosti dětí newyorských zbohatlíků, kterým nerozuměl, a ony nerozuměly jemu. Nelíbil se mu jejich jednoduchý, předem naplánovaný život. Neměl prostředky, aby sdílel jejich zábavu. Připadalo mu, že se za nic nebíjí, že pouze přežívají. V prvním roce na Kolumbijské univerzitě si zlomil nohu a musel přestat sportovat, což ovlivnilo celý jeho nadcházející život.

Po odchodu z Kolumbijské univerzity pracoval u benzínové pumpy, později jako sportovní redaktor. Taková zaměstnání ho však nenaplňovala, a proto se přihlásil k námořnictvu. Ani námořnická disciplína nebyla pro něj to pravé. Neuměl se podřídít, dělalo mu problém přistoupit na jiný názor. Nedokázal dělat cokoli, co mu přišlo zbytečné. A to bylo skoro všechno. Na univerzitní půdu se nakonec vrátil. V této době se seznámil s Lucienem Carrem, Allenem Ginsbergem a Williamem Burroughsem. V díle i životech beatnických autorů se objevují dvě mužské múzy. Jednou takovou byl Lucien Carr, druhou Neal Cassady. Lucien všechny fascinoval svým andělským zevnějškem, arogancí a výbušností. Vypadal jako anděl a učaroval Jackovi i Allenovi. Spojil dohromady muže, kteří by se jinak nejspíš vůbec nepotkali. Carr měl velkou spoustu obdivovatelů. Mezi ně patřil i jeho bývalý učitel David Kammerer, který ho pronásledoval až do New Yorku. Jednoho večera v parku došlo k potyčce mezi Carrem a beznadějně zamilovaným Kamerrerem. Carr se Kamerrerovi pokoušel ubránit a několikrát ho zasáhl nožem přímo do srdce. Otřesený Lucien pak zatížil Kamerrerovo tělo kameny a hodil ho do řeky Hudson. Toto byla první vražda, do které se beatníci zapletli.

⁹ TYTELL, John. *Nazí andělé*. Olomouc: Votobia, 1996, s. 57 – 60.

Lucien Carr okamžitě běžel pro radu k Jackovi. Ten mu pomohl zbavit se zbraně a z tohoto důvodu byl pak uvězněn jako svědek vraždy. Kerouakovi rodiče byli zděšení a zahanbeni, proto odmítli sehnat peníze na kauci. Pomoc mu nabídla jeho tehdejší přítelkyně Edie Parkerová. Slíbila mu, že její rodiče kauci zaplatí, ovšem pod podmínkou, že si Edie vezme. Studentka Edie Parkerová se tak stala první Jackovou ženou. Manželství však vydrželo jen dva měsíce. Jack se nenechal spoutat a život s Edie mu přišel fádní. Ona chtěla založit rodinu a pořídit si dům, což bylo přesně to, čemu se Jack s urputností sobě vlastní bránil.

Po přiznání a uvěznění Luciena Carra se objevil Neal Cassady. Nenapravitelný sukničkář, nespolehlivý přítel a fascinující člověk. Neal zlákal Jacka k cestě po Americe, kterou Jack popisuje v románu *Na cestě*. Neal se stal středobodem beatníků, hlavní inspirací i hrdinou mnoha jejich děl. Miloval a opouštěl ženy stejně jako své přátele. Bylo mu odpouštěno všechno, jiným ale neodpustil nic. Byl závislý na sexu, což se stalo sice věcí hodnou obdivu přátel, ale Nealovi to přinášelo spoustu nepříjemností v podobě zhrzených milenek, uražených kamarádů a věčně čekajících manželek.

Román *Na cestě* byl mezníkem v kariéře Jacka Kerouaka. Ze dne na den se stal slavným, ačkoliv s rukopisem obcházel vydavatele celých šest let. V roce 1951 ještě nebyla společnost připravena jeho román přijmout. Styl jeho psaní charakterizuje i to, že celý rukopis románu je napsán na jedné obrovské roli papíru. Jack zapisoval vzpomínky a příhody tak, jak je on viděl, cítil a prožil. Dlouhá souvětí jsou skutečným proudem jeho myšlenek. Rozhodl se, že nebude nic upravovat ani přepisovat. Pro někoho to byl příběh bez příběhu, pro někoho kniha, která mu změnila život.

„Ale v té době tančili po ulicích jako dva poděšové a já se za nima šoural, jako jsem se v životě vždycky šoural za někým, kdo mě zajímal, protože jediný lidi, který mě zajímaj, jsou šílení, který šíleně žijou, šíleně melou a jsou příliš mimo, než aby se dočkali spasení, chtěj všechno najednou a hned, nikdy nezívaj, nikdy z nich nelezou všední banálnosti, ale planou, planou a planou jako úžasný žlutý římský svíce, který pak explodujou jak hvězdný pavouci a v jejich středu vidíte modrej třesk¹⁰.“

¹⁰ KEROUAC, Jack. *Na cestě*. Praha: Argo, 2005, s. 13.

Jack slávu nesl jen velmi těžko. Čím dál tím častěji se uchýlil k drogám, které jen prohlubovaly jeho deprese a pocity zoufalství. Z kdysi vysportovaného muže se pomalu stávala chodící troska. Jeho proměny si všiml především Allen Ginsberg, který se ho snažil varovat a chránit. Jack o jeho pomoc ale nestál a od přítele se vzdaloval. Několikrát si udělal ostudu v televizním vysílání, když místo vody popíjel whisky a nebyl schopen srozumitelných odpovědí. I když začal být jako spisovatel úspěšný, stále žil v bídě a osamocení. Čím dál častěji myslel na svou první lásku Mary Carneyovou, s kterou si celý život psal. Zatoužil po klidném životě s ní, ale ona už založila rodinu s někým jiným. Jack se zabýval i buddhismem, ale svůj klid nikdy nenašel.

Nejdůležitější věcí v jeho životě bylo psaní. V průběhu sedmi let zvládl napsat dvanáct knih, z nichž nejznámější jsou Codyho vize, Velkoměsto a maloměsto, Podzemníci nebo již zmíněné Na cestě. Pohlednému Jackovi prošla náručí spousta žen, ale on se nedokázal žádné plně otevřít a opravdu upřímně ji milovat. Určitou náhradou takového vztahu bylo přátelství s Allenem Ginsbergem, který měl Jacka skutečně rád a vždy se mu snažil se vším pomoci. Jack se rozhodl zničit sebe samotného. Nevěděl si rady se svými depresemi a závislostmi. Distancoval se od svých přátel, rodiny i od celé beat generation. Jack Kerouac zemřel ve věku čtyřiceti sedmi let na krvácení jícnových křečových žil, což bylo důsledkem jeho celoživotního nezřízeného pití.

2.4 Allen Ginsberg

„Myslel jsem, že budu prostě psát to, co chci, popustím uzdu představitivosti, přestanu s utajováním a budu črtat magické verše toho, co si skutečně myslím¹¹.“

Allen Ginsberg se narodil v roce 1926 v New Jersey. Jeho dětství bylo ovlivněno psychickou nemocí matky. Naomi Ginsbergová trpěla schizofrenií a Allen byl často svědkem jejích vnitřních zápasů. Naomi se bála, že ji chce někdo zavraždit, stále opakovala, že má štěnice i v hlavě, aby mohla vláda číst její myšlenky. Lidé na ulici pro ni byli špióny, tchýni podezírala z toho, že ji chce otrávit, a malému Allenovi se s těmito domněnkami svěřovala.

¹¹ COLLINS, Ron. *Mánie*. Praha: Metafora, 2013, s. 198.

Během synovy puberty byla Naomi hospitalizována. Z léčebny psala Allenovi dopisy plné obav, výčitek, ale i lásky. Allen nevěděl, co si s matčinou nemocí počít, snažil se jí pomoci, ale věděl, že je to předem prohraný boj. Vztah s matkou ovlivnil celý jeho život a promítl se i do jeho tvorby. Sbíрка Kadiš popisuje její stavy šílenství a smrt, se kterou se Allen až prostřednictvím básní vyrovnal¹².

Allen nastoupil v sedmnácti letech na Kolumbijskou univerzitu, kde si začal plně uvědomovat svou homosexualitu. Tehdejší společnost zastávala názor, že homosexualita je „perverzní nemocí hraničící s kriminalitou“¹³. Allenův otec Louis Ginsberg si myslel to samé a nikdy se se synovou orientací nesmířil. Právě na univerzitě se Allen poprvé zamiloval do Luciena Carra, který ho seznámil s literaturou a ponoukal ho k psaní básní. Jako jeho další vztahy, byl i tento velmi jednostranný. Zápasil se svou orientací i se studiem, které mu přišlo jednotvárné. Bojoval s předsudky, které měl vžitě od otce. Připadal sám sobě „špinavý“. Nedokázal pochopit, proč ho nepřitahují dívky, proč se v jejich společnosti necítí tak dobře, jako ve společnosti Lucienově. Allen toužil po opravdové lásce, kterou mu dal až jeho životní partner Peter Orlovsky.

Kerouac byl pro Allena celoživotním přítelem. Dokázali se navzájem tolerovat i podpořit. Allen spouště spisovatelů pomáhal s vydáním jejich knih, nežárnil na jiné autory. Jedním z mezníků Allenova života bylo jistě setkání s Nealem Cassadym. Allen si nezkrotného Neala idealizoval, stal se jím skoro posedlý. Cassidy však o jeho lásku nestál a Allena vědomě trápil. Milostný poměr s ním však udržoval až do doby, kdy ho s Allenem nachytala jeho vlastní manželka. Zmatený svými vlastními pocity se Allen dostal do psychiatrické léčebny, kde se ho jali léčit ze „šílenství“. Tam se setkal s Carlem Solomonem, s kterým si vyměňovali názory na literaturu. Carlo na něj měl velký vliv a právě jemu je věnováno Ginsbergovo Kvílení. Po propuštění se snažil Allen navázat heterosexuální vztah a žít „normálně“. Odhodlání měl velké, ale touha a city nakonec zvítězily.

Allen byl citlivý a velmi vnímavý člověk, rád pozoroval své okolí a bavil se s různými lidmi. Procestoval velkou část Spojených států, navštívil i Afriku a Evropu. Nezapomenutelná je jistě jeho návštěva Československa v roce 1965, kdy ho studenti zvolili

¹² Tyttel, John. *Nazí andělé*. Olomouc: Votobia, 1996, s. 85 – 86.

¹³ tamtéž, s. 89.

králem Majáles. Při této příležitosti se s ním setkala i Vladimíra Čerepková, která mu dělala doprovod po celý jeho pražský pobyt. Allen byl nakonec z Československa kvůli homosexualitě a výtržnictví vyhoštěn. V letadle pak napsal báseň Král Majáles, kde se pozastavuje nad komunistickým režimem.

*„Třikrát mě totiž zatkli v Praze, jednou když jsem si
opilý prozpěvoval na Národní třídě,
jednou když jsem přišel o svůj deník plný
nekonvenčních názorů na sex, politiku a sny
a z Prahy mě vykopli par avion detektivové v kravatě
a obleku¹⁴” ...*

Předělem v Ginsbergově kariéře se stala báseň Kvílení pro Carla Solomona. Allen v ní popisuje svou generaci jako zničenou a “ubitou”. Ginsbergovi se konečně podařilo říct vše tak, jak chtěl, jak to viděl a cítil. Kvílení je syrovou zповědí napsanou ničím nepřikrášlovaným jazykem. V roce 1955 se uskutečnilo dnes již skoro legendární čtení v Six Gallery v San Franciscu. Allen přednesl své právě dokončené dílo a ohromil publikum jeho pravdivostí i svým zapáleným přednesem. Vydání se ujal Lawrence Ferlinghetti ve svém nakladatelství City lights books. Netrvalo dlouho a oba čelili žalobě za šíření nemravné literatury. Podle žalobců báseň ohrožovala svou vulgarity americkou mládež. Sbírka byla zadržena na hranicích, kde její „intelektuální přínos“ hodnotili zástupci policie a legií. Celý soudní proces byl spíše intelektuálním zápasem. Za Ginsberga se postavila řada literárních kritiků a profesorů. Komickou postavou se stal advokát žalující strany, který se hájil tím, že sbírce nerozumí, tudíž jí nemůže rozumět „průměrný americký občan“. Stále dokola se dožadoval vysvětlení vulgárních slov, přičemž výrazy jako „prdel a ocase“ před soudem sám bez váhání vyslovoval. Ginsberg a Ferlinghetti soud vyhráli a případ Kvílení se stal precedentem, který změnil zaslepenou prudérnost americké kultury.

¹⁴ GINSBERG, Allen. *Kvílení*. Praha: Odeon, 1990, s. 250. Přeložil Jiří Josek.

Allen Ginsberg se aktivně zajímal o politiku, snažil se vyzdvihnout hodnotu míru. Psal a přednášel literaturu po celém světě. Zapojil se do několika pacifistických hnutí. Celý život prožil s Peterem Orlovským, u nějž našel opravdový domov. Zemřel v roce 1997 na selhání jater.

2.5 William Burroughs

„Mám nejen právo, ale přímo povinnost nosit zbraň¹⁵.“

Poslední z mužů, kteří stáli u zrodu beat generation, se narodil v roce 1914 v St. Louis. Byl přibližně o deset let starší než Kerouac a Ginsberg, ti ho proto přijali za svého učitele a částečně i otce. Burroughs jim rozšířil literární obzory, ukázal moderní americkou a evropskou literaturu nebo třeba prokleté básníky. Také jeho život silně ovlivnila matka. Vyrůstal v bohaté rodině, kde celé domácnosti dominovala uhlazená, rezervovaná, viktoriánskou etiketu ctící Laura Burroughsová. Opovrhovala vším, co připomínalo tělesné funkce. Její syn se proti tomu vyhrnil ve všech svých textech, které jsou skandální právě pro jeho oblibu v exkrementalismu a popisu stavů po užití halucinogenních drog¹⁶.

William studoval literaturu, lingvistiku a antropologii na Harvardu. Ve Vídni se zapsal na medicínu, zajímal se především o psychologii a patologii. Vypěstoval si těžkou závislost na heroinu a morfinu, ze které se snažil více či méně úspěšně léčit. Jeho záliba ve zbraních by se dala nazvat posedlostí. Trpěl krátkozrakostí, ale dokázal ráno v baru z velké dálky zastřelit myš. Lékaři ho charakterizovali jako „muže se sklony k zoufalství a nezávislému myšlení“. Jeho vzdělání bylo pro jeho kritiky záhadou. Jak může takto vystudovaný muž napsat něco tak nechutného jako je Nahý oběd? Nejspíše právě proto. Burroughs o všem přemýšlel velmi hluboce a v souvislostech, které by nikoho jiného nenapadly. Při studiu patologie se dokázal odprostit od lidského těla a se zájmem sledoval všechny jeho funkce.

V New Yorku se seznámil s těhotnou Joan Vollner Adamsovou, která studovala žurnalistiku. Manželství emocionálně labilní Joan a Williama s homosexuálními sklony nebylo ideální. Aby se vyhnuli svodům velkoměsta, přesídlili do Texasu, kde chtěli farmařit.

¹⁵ COLLINS, Ron. *Mánie*. s. 154.

¹⁶ TYTELL, John. *Nazí andělé*. s. 42.

Oba ale byli zoufalí, neteční a neustále pod vlivem heroinu nebo benzedrinu. Na farmě je navštívil Ginsberg s Cassadym, Kerouac i Huncke. Všichni se snažili páru pomoci, ale marně. Tragické procitnutí přišlo v roce 1951, kdy si na večíрку Joan postavila na hlavu skleničku a povzbuzovala Williama, aby ji sestřelil. Dramatický kousek měli nacvičený, ale tentokrát Burroughs netrefil. Nešťastnou náhodou prostřelil své ženě hlavu. Tento okamžik se stal pro Williamův život zlomovým. Měl s policií své zkušenosti a věděl, že než se čin začne prošetřovat, stihne prchnout. Dostal se tak nejen do Mexika, ale pobýval i v Londýně nebo Paříži. Zákon ho sice minul, ale trest si protrpěl sám v sobě. Po zbytek života měl pocit, že v něm něco z Joan zůstalo, podstoupil dokonce vymítání ducha. Vzpomínky a vina ho však pokaždé dostihly. Se ztrátou milované i nenáviděné Joan se vyrovnával psaním. V této době začíná vznikat román Feťák a jeho nejvýznamnější dílo Nahý oběd.

William bojoval se stále těžší závislostí na heroinu. Sám vyhledal londýnského lékaře, který léčil toxikomany pomocí methadonu. Léčba dopadla úspěšně, ale Williamovo tělo heroin zničil. Prodělal uremickou otravu, onemocnění jater, žloutenku, revmatickou otravu a téměř nepřetržitě zvracel. Jako zázrakem William rozchod s heroinem přežil a zbytek života věnoval umění, lehkým drogám a milostným zážitkům. Nezůstal jen u literatury, ale zkoušel tvořit koláže, malovat, a dokonce i natočit film. Zemřel v roce 1997 v Kansasu.

3 BEATNICKÁ GENERACE V ČECHÁCH

Co měli společného mladí lidé ve Spojených státech a komunistickém Československu? Jak je možné, že ve dvou zcela odlišných zemích sdílela jedna generace stejné pocity? Čím se lišili a čím podobali?

Praha v padesátých letech byla temným místem plným strachu, nebezpečí a nenaplněných poválečných nadějí. Snažila se jevit jako centrum optimistického stalinismu. Stíhání nevinných lidí skrývala za radostné průvody. Lidské hodnoty se zcela změnily, byla potlačována a trestána jakákoliv individualita nebo snaha být v něčem jiný či lepší. Slova jako pravda, upřímnost nebo láska zcela vymizela ze slovníku, nebo pozbyla svého dřívějšího významu. Většina lidí zcela podlehla vidině šťastného budování socialistické společnosti. Velká část však brzy vystřízlivěla a dokázala začít kriticky hodnotit. V této době však nešlo jednoduše říct: „Nesouhlasím“. Odpor proti stalinistickému režimu musel být mnohem propracovanější, chytřejší a především nenápadný. Projevoval se ve stylu života jednotlivců, v jejich nesmiřitelnosti s uniformitou a šedí reality. I v tomto období kdy strach o holý život obcházel Prahu, se vytvořila skupina umělců, kteří měli chuť tvořit. Chtěli ale tvořit podle sebe a nenechali se svázat normami a příkazy.

3.1 Druhá kultura

„Naše básně z tohoto období jsou někdy budovány jako zdánlivě naivní, zdánlivě nezdařený pokus o nápodobu stalinské estetiky, kde to jen škobrtá v metru nebo v rýmu či je použita „nezdařená“ metafora, která není ironická, nýbrž právě jen trapná. Někdy jsou tyto básně psány jako prostý výsek z reportáže nebo shrnutí reality do lapidárně totálního výrazu, kdy na ploše šesti – sedmi veršů se bez komentáře konstatuje, jak se milujeme a pouliční rozhlas vysílá současně zprávy o popravách a přesný čas¹⁷.“

¹⁷ BONDY, Egon. Kořeny českého literárního undergroundu v letech 1949 – 1953. *Vokno. Časopis pro druhou a jinou kulturu*. Praha: František Stárek, číslo 18. str. 116.

Na přelomu roků 1950 a 1951 Ivo Vodsedálek s Egonem Bondym zakládají samizdatovou edici Půlnoc. Rychle se k nim začínají přidávat lidé s podobnými názory na svět, svobodu i umění. Trojici doplňuje Honza Krejcarová, která si pletek s policií užila nejvíce¹⁸. Její nekonvenční názory na život a především na sex provokovaly nejen upjaté straníky. Neuspořádaný život, obdiv mužů a erotika obsažená v její tvorbě se nehodily do doby budování socialistického státu. I přes nepřízeň okolního světa se dokázala dcera Mileny Jesenské prosadit. Nenechala si vyvrátit svůj názor a v období absolutní nesvobody stvořila tak intimní díla jako *Clarissa* nebo *V zahrádce otce mého*.

V Československu a Spojených státech se nezávisle na sobě začínají poznávat a sdružovat lidé, kteří prahnou po úplné svobodě. Lidé, které nehledě na vzdálenost geografickou i kulturní spojuje nespokojenost s vývojem jejich země. V Americe beatníci milovali a kradli rychlá auta, jezdili po celých Státech, nebránili se svodům prostitutek a pronikali do zenbuddhismu. Českoslovenští umělci v Bondyho blízkosti holdovali ovocnému vermutu, kradli všechno, co jim pomáhalo přežít, pašovali přes hranice nylonky a obdivovali filozofii Ladislava Klímy¹⁹. Ve zcela rozdílném prostředí vznikl jeden společný cíl: bojovat proti totalitě. Ať už v podobě americké konformity nebo v podobě československého přijetí stalinismu.

Po nástupu fašismu v Německu se Praha stala druhým kulturním evropským centrem hned po Paříži. I když se komunisté snažili v lidech touhu po skutečném umění potlačit, nepovedlo se jim to. Edice Půlnoc navázala na meziválečný surrealismus. Na rozdíl od starších surrealistů si však uvědomovali, že pouhá surrealistická estetika nestačí na reflektování skutečnosti, v níž se ocitli²⁰. Otevřeli tak bránu tzv. druhé kultuře. Kultuře, která nastavovala zrcadlo svému oficiálnímu protějšku a dokázala reflektovat skutečnou realitu. Nepopírali ošklivost, zlobu nebo nespravedlnost současného světa tak, jak to dělalo umění pod komunistickou nadvládou. Vnímali lásku a sex jako důležitou součást života, zatímco oficiální kultura stavěla na piedestal lásku k socialismu. Edice Půlnoc v čele

¹⁸ tamtéž, str. 115.

¹⁹ Tamtéž, str. 116.

²⁰ BONDY, Egon. Kořeny českého literárního undergroundu v letech 1949 – 1953. *Vokno. Časopis pro druhou a jinou kulturu*. Praha: František Stárek, číslo 18. str. 115.

s Egonem Bondym se snažila vidět svět takový, jaký skutečně je, a dala tak podnět ke vzniku undergroundu.

Pojem underground máme spojený především s osobou Ivana Martina Jirouse. On sám uvádí, že underground v sedmdesátých letech žil především rockovou hudbou a skupinou The Plastic People of the Universe. Nejdříve se poezie začala objevovat při skládání textů pro Plastic People. Básnické texty byly zhudebňovány, ale básníci se drželi v ústraní. Průlomem byl sborník poezie Invalidní sourozenci k narozeninám Egona Bondyho. Vystoupila tak z „podzemí“ nová autorská jména: Věra Jirousová, Vlastislav Brabenec, Fanda Pánek nebo Josef Vondruška²¹.

Mladá generace se cítila tvorbou Bondyho, Vodseďálka a Krejcarové natolik zasažena, že se v osmdesátých letech prosadila tzv. druhá undergroundová vlna, někdy se jí říká i „Bondyho generace“. Básníci jako Jáchym Topol nebo J. H. Krchovský patří dnes k těm nejpoblárnějším. Kdyby nebylo edice Půlnoc a odvahy jejích členů, možná bychom je dnes ani neznali.

Egon Bondy nebo Honza Krejcarová nejsou řazeni k představitelům beat generation, ačkoliv začali tvořit ve stejné době jako američtí beatníci. Nálada padesátých let byla zcela jiná než atmosféra let šedesátých, v kterých se u nás beat generation začíná hlásit o slovo. Tvorba Honzy Krejcarové je tvrdší a syrovější, než pozdější díla Vladimíry Čerepkové nebo Inky Machulkové. Ačkoliv svět viděly podobně, formu volily zcela odlišnou, protože podmínky, ve kterých žily, se hodně změnily. Padesátá léta se s člověkem nemazlila. Zvlášť pak ne se ženou, která se nebála projevit své životní i sexuální touhy. Underground nabíral síly, ale beatnictví v Československu muselo na svůj správný čas teprve počkat.

3.2 Léta šedesátá

Šedesátá léta dvacátého století znamenají pro většinu světa období pohybu, hledání a touhu po změně neuspokojivé situace. Ve Spojených státech získává čím dál větší oblibu i hlas hnutí hippies, ve Francii se bouří studenti. Vyrůstá generace, která se už dokáže

²¹ JIROUS, Ivan Martin. O české undergroundové literatuře 70. a 80. let. *Vokno. Časopis pro druhou a jinou kulturu*. Praha: František Stárek, číslo 18. str. 113.

odprostit od hrůz války a nechce se smířit se všedností tak, jak to udělali její rodiče. Paradoxně právě mladí studenti nevěřili, že v technice a rychlém ekonomickém rozvoji se skrývá štěstí. Kriticismus například francouzských studentů byl zaměřen především proti technokratické společnosti²².

3.2.1 Atmosféra šedesátých let v Československu

Zatímco v zahraničí lidé demonstrovali proti válkám, ekonomickým rozhodnutím vlády nebo neregulovanému vývoji techniky, v Československu začalo sílit volání po větší míře svobody. I tady začínali dospívat mladí lidé, kteří chtěli cestovat, poznávat a znát pravdu. Po smrti Stalina a Gottwalda se začal režim chtě nechtě uvolňovat a bylo vidět více „za hranice“. Mnozí nechápali nebo nechtěli pochopit, proč nemají možnost politické volby, možnost výběru zboží nebo svobodného odjezdu ze země. I komunisté pomalu chápali, že pokud chtějí režim udržet, musí ho pozměnit. Přijali novou Ústavu, došlo k amnestii politických vězňů a straníci si poprvé „sypali popel na hlavu“. Volný čas si lidé snažili řídit alespoň trochu sami, socialismus už nebyl jejich „jediným a správným“ zájmem.

Tak jako docházelo k politickému uvolňování, uvolňovala se i situace v kultuře. Lidé už nečetli budovatelské verše, naopak se začali pít po všem, o co přišli z vývoje západní kultury. Stranickost v umění už nebyla povinností, stala se spíše závadou. K velkému „boomu“ dochází v kinematografii. Objevuje se množství skutečně talentovaných lidí, mezi nimi vynikají jména jako Miloš Forman, Jiří Menzel či Věra Chytilová. Jejich filmy jsou pro diváky něčím novým a publikum je rádo a rychle přijímá. Ostře sledované vlaky, Lásky jedné plavovlásky nebo Hoří, má panenka patří dodnes k nejoblíbenějším českým filmům.

Nejen filmy, ale i divadlo využije uvolnění předpisů a cenzury. Divadlo Semafor je neustále vyprodané, mimo něj začíná fungovat i Činoherní klub a v roce 1967 je založeno Divadlo Jára Cimrmana. Společnost vítá inteligentní humor, který byl v padesátých letech nedostatkovým zbožím. V pozadí nezůstává ani literatura. Kdo se bál psát, ten najednou píše, kdo nesměl být vydáván, je lidmi nadšeně čten. Z Milana Kundery, Bohumila Hrabala, Josefa Škvoreckého nebo Ludvíka Vaculíka se stávají známé a především uznávané

²² PAŽOUT, Jaroslav. *Mocným navzdory*. Praha: Prostor, 2008. str.18.

osobnosti. Vycházejí časopisy Orientace, Host do domu, Tvář, kde se autoři nebojí polemik ani ostré kritiky.

Praha začíná konečně žít.

3.2.2 Viola a Václav Hrabě

Poetická vinárna Viola se v šedesátých letech stala společně s Redutou pražským ostrovem tvůrčí svobody. První představení se uskutečnilo v červenci 1963. Pásmo „Komu patří jazz“ uvedlo za doprovodu jazzové hudby básně Ginsberga nebo Ferlinghettiho. Viola se brzy stala místem setkávání pražských intelektuálů a bohémy. Držela si vysokou uměleckou úroveň a představovala nejen zahraniční, ale i české básníky. Legendárním se stal přednes Holanovy Noci s Hamletem. Violou prošla také Eva Olmerová, jejíž osud i povaha byly v mnohém podobné Vladimíře Čerepkové. Zatímco v Americe byl populární benzedrin, ve Viole se stal oblíbeným fenmetrazin. Většina návštěvníků noční Violy musela ráno vstát a jít do práce, někteří spánek vynechávali úplně. Socialistické „přežít“ se změnilo na divoké ŽÍT.

Dramaturg Violy Jiří Ostermann rád dával šanci začínajícím básníkům. Ve Viole mohli vystoupit se svou tvorbou a vyslechnout si spontánní a okamžité reakce publika. Takto byl objeven i jeden z nejznámějších českých básníků a hlavní představitel beat generation v Čechách.

Václav Hrabě prožil dětství v Lochovicích v chudé, ale velmi spořádané rodině. K oběma rodičům choval velký respekt, ti však nikdy nepochopili jeho umělecké sklony. Na střední škole v Hořovicích vynikal ve všech předmětech, spolužáci ho obdivovali pro jeho obsáhlé znalosti. Václavovou vášní byla hra na klarinet a saxofon, díky níž ulovil nejedno srdce. Zásadním zlomem v jeho životě byl odchod na Vysokou školu pedagogickou v Praze. Studiu českého jazyka a dějepisu se věnoval jen, když chtěl, mnohem více si užíval možností Prahy.

„Ta doba nás prostě nedokázala kulturně nasytit. Předepisovali nám, co máme číst, jenomže my jsme se nechtěli smířit jenom s povinnostmi, chtěli jsme hledat a cítili jsme, že je to všechno trochu jinak, než nám povídají. Byli jsme mladí a hledali jsme nějaký smysl²³.“

Václav Hrabě se do Prahy přesunul právě v době, kdy docházelo k velkým změnám, kterých se stal součástí. Večery trávil s přáteli ve Viole, hrál na saxofon a psal. Přátelé o jeho básních nevěděli, mysleli si, že Vaškovou láskou je jen hudba. Najednou se však dostal sám na pódium a okamžitě si získal diváky. Jeho něžné verše začaly žít vlastním životem. Hrabětova poezie je nádherná svou upřímností, jemností a citem pro rytmus. Dokázal vystihnout pocity celé jedné generace, obdivoval a miloval Lásku, na několika řádcích čtenáři odvyprávěl celý příběh. Nešetřil krásnými metaforami, které si musí získat duši i srdce každého člověka. Stylizuje se do role sympatického outsidera. Inspiruje se oblíbenými básníky, v jeho díle často najdeme narážky na Ginsberga, Villona, Majakovského nebo Františka Gellnera.

„V jeho básních není jediný vykonstruovaný verš, ke všem emocím jsou nalezena slova, která ty emoce evokují. Byla mu cizí jakákoliv konstrukce. Každá jeho báseň je proces, který je bolestivý²⁴.“

Václav Hrabě je známý jako nejvýraznější představitel beat generation u nás. K beatníkům je zařazován právě pro upřímnost, otevřenost, spontaneitu svého díla. Jemnost, citlivost, ale zároveň údernost a výstižnost charakterizují jeho i Ginsbergovu povahu. Nejspíš si sám neuvědomoval, kolik toho má se svými americkými oblíbenci společného. Hrabě se stejně jako oni nebál odhalit své nitro, ukazoval své slabé stránky, popisoval zklamání i šed' ulic. Přesto u něj v každé básni najdeme to, pro co má podle beatníků smysl žít. Láska v jakékoliv formě prostupuje každým veršem. Václav Hrabě se vydání své tvorby nedožil. Zemřel v necelých pětadvaceti letech na otravu oxidem uhelnatým. Po příchodu z Violy domů si chtěl ohřát na plynovém vařiči polévku, ale usnul...

²³ Výrok Václavova přítele Jiřího. ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. Praha: XYZ, 2010. str. 98.

²⁴ Výrok Václavova přítele Jiřího. ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. Praha: XYZ, 2010. str. 171.

Praha přišla o básníka, který obdivoval život, ženy, hudbu, přírodu a lásku. Do svých veršů promítal sebe samého tak, že se v něm spousta lidí nacházela. Zachycoval krásu okamžiku, vnímal svět všemi smysly a často se nechal zdánlivě obyčejným prožitkem unést. Je smutné, že osudným se mu stalo právě usnutí v nevhodnou dobu, když si ho jindy tak krásně a plně užíval...

*„A mně se chce tak spát
spát
ve stínu tvých vlasů
spát na nic nemyslet
při zvuku tvého hlasu se probouzet
jak kuchař
v pohádkách kde spí se stovky let
a znovu usínat
s hrstí tvých vlasů na čele
a trochu žárlit
na slunce
které ti po těle kreslí
malé nepochopitelné obrázky²⁵“*

²⁵ HRABĚ, Václav. *Blues pro bláznivou holku*. Ospalé něžnosti. Praha: Labyrint, 2004.

4 VLADIMÍRA ČEREPKOVÁ

„Mám velké zuby a těma se musím všude prokousat²⁶.“

Málokterá věta vystihuje Vladimíru Čerepkovou lépe. Život jí od mala házel klacky pod nohy. Nutno říci, že mu sama příliš nepomáhala a kolikrát ani nechtěla vyjít štěstí naproti. Potkala ji spousta náhod, vzestupů i pádů. Nikdy nedokázala samu sebe uživit, chtěla být naprosto svobodná. Její neschopnost postarat se o praktické věci zapříčinila jen to, že po celý život byla na někom materiálně závislá. I přes její záchvaty, při kterých dokázala spouště lidem ublížit, jí okolí vnímalo takovou, jaká byla, a mělo ji takovou rádo.

4.1 Dětství

Vladimíra se narodila 4. 2. 1946 v Praze. Už jako malá byla zlobivá a neposlušná, zdála se nevladatelná, ale možná jen toužila po zájmu a lásce. Ani jednoho se jí od její matky Lýdie nedostávalo. Její otec není známý, Vladimíra se nakonec chytla jedné z matčiných verzí a vysnila si otce jako statečného ruského vojáka. Matka dávala Vladimíře najevo její nedokonalost, nedokázala ji pochválit a Vladimíra se záhy přestala o cokoliv snažit. V jejich bytě se často střídaly pánské návštěvy, jež naháněly malé Vladimíře hrůzu. Nenáviděla svou matku, ale zároveň zoufale toužila alespoň po malém pohlazení. Její vztah s matkou zřejmě zapříčinil i to, že Vladimíra sama nebyla schopná mít své vlastní děti. Matce nakonec začala její nevladatelná dcera překážet. Lýdie si začala úřadům na svou dceru stěžovat a dosáhla toho, že Vladimíra po celou pubertu procházela různými výchovnými zařízeními. Její vlastní matka se jí takto vzdala.

Vladimíra prošla diagnostickými ústavami v pražských Hodkovičkách, Českém Krumlově, Nejdku a Vrchlabí. Po několika pokusech o sebevraždu skončila také v nemocnici v Karlových Varech či na psychiatrii v Bohnicích. Výchovné ústavy příliš nepřihlížely k individuálním problémům dětí. Pro Vladimíru se pobyty v pastácích staly nejhorším obdobím jejího života. Zvláště smutné je její vyprávění o tom, jak neustále čekala na dopis

²⁶ Verš z dopisu, který napsala šestnáctiletá Vladimíra z pastáku v Hodkovičkách.

a doufala, že jí matka napíše něco hezkého. Takový dopis ale nikdy nepřišel. Vladimíra v ústavech jen více zdivočela, líbil se jí cikánský způsob života. V šestnácti letech se v jejím životě stal opravdový zázrak. Mladí studenti FAMU – Tomáš Škrdlant a Lubor Dohnal – natáčeli dokument o českých diagnostických ústavech. Objevili tak i Vladimířiny básně, které do té doby psala jen pro sebe, a nikdo z personálu si jich nevšímal. Předali je Františkovi Hrubínovi, který Vladimíru označil za opravdový talent. Podařilo se jim Vladimíru z pastáku dostat a přimět jí k prvnímu publikování básní. Ty tak poprvé vyšly v Mladém světě.

4.2 První kroky ve Viole

Vladimíře začal nový život. Bydlela po známých, Tomáš Škrdlant i Lubor Dohnal se o ni snažili starat a pomáhat jí. Začalo tak to, co ji provázelo po celý život – našla muže, kteří ji ve všem zajistili. Několikrát se snažila vrátit k matce, vždy to však skončilo hádkou a útekem. Vladimíra si užívala života plnými doušky a dostala se do společnosti pražských umělců a intelektuálů.

„Zamilovanost vůči Vladimíře znamenala, že jí buďto člověk obětuje celý život a bude s ní a pro ni, anebo to s ní nevydrží. Vladimíra byla žrout, to byla velryba²⁷.“

Dalším zlomem ve Vladimířině životě a kariéře byla Viola. Seznámila se zde s Václavem Hrabětem, Inkou Machulkovou, Evou Olmerovou, Jurajem Jakubiskem či Marií Benetkovou. Sama zde několikrát své básně četla a v této společnosti se setkala s porozuměním a obdivem. Vladimíra měla spoustu obdivovatelů, málokdo se však dostal k této nevyzpytatelné ženě blíž. Mezi její milence patřil i Juraj Jakubisko, Ludvík Aškenázy, Ondřej Suchý či Pavel Landovský. Juraj Jakubisko o Vladimíře řekl: *„Ta naše setkání, co vám mám povídat. Potkali jsme se někde na mejdanu, protože těch mejdanů bylo hodně, a chodili jsme spolu na hřbitov číst poezii...Mě vždycky musela nějaká ženská čapnout a bylo to. A Vladimíra byla taková velitelská. Popadla mě do tance a začala křepčit. Strašně nahlas se smála a hodně pila. Romy. Byla krásná, protože byla mladá. Trošku cvalík, jak se u nás*

²⁷ Lubor Dohnal o Vladimíře. HORÁČKOVÁ, Alice. VČ - Beatnická femme fatale. Praha: Argo, 2014. str. 109.

říká. *Když jsme se poprvé viděli, napsala mi do zápisníku báseň o modrém pomeranči. Strašně mi padla do oka*²⁸.“

V této době se Vladimíra vdává. Její manželství bylo stejně divoké a excentrické, jako ona sama. Vladimířiným manželem se stal žárlivý a hysterický bolivijský student Juan Fernandez. Vladimíra ho trápila, utíkala mu ven, toulala se po pražských hospodách a nechala Juana, aby běhal v noci po Praze a hledal ji. Pro ránu nešel daleko ani jeden z nich. Juan nedal Vladimíře pokoj ani po rozvodu. Byl schopný přiletět do Paříže, vyhledat Vladimíru a křičet přes dveře, že je jeho. Stejně jako Vladimířiny záchvaty, i ty jeho rychle pominuly a jak rychle se objevil, tak rychle zase zmizel. Marie Benetková popisuje jejich vztah takto: *„Ona si Vladimíra taky občas začala. Jednou mi vyprávěla, jak ji Juan někde našel a bylo na něm vidět, že jí dá facku nebo ránu pěstí. Tak po něm Vladimíra hrábla, strhla mu brejle a říká: „Ty mi dáš facku, a já těm brejlím ulomím nožičku.“ A on jí tu facku dal, a ona tu nožičku ulomila. Tak Vladimíra říká: „Dáš mi ještě jednu, a já těm brejlím ulomím i tu druhou!“ A on jí dal ještě jednu, a ona mu ulomila i tu druhou nožičku. „A jestli mi dáš třetí, tak ti ty brejle rozšlapu!“ Tak jí Juan vlepil potřetí, a ona mu ty brejle fakt rozšlapala*²⁹.“

4.3 Emigrace

Po setkání s Allenem Ginsbergem v Praze v roce 1965 Vladimíra ještě více přilnula k poezii. Básně byly jediným jejím únikem, jedinou chvílí, kdy se dokázala dokonale odhalit. Nešlo jí o vydávání a slávu, tvorba na ni měla hlavně terapeutický a uklidňující účinek. Po jednom z matčiniých výprasků v dětství, Vladimíra ztratila řeč. Trvalo celkem dlouhou dobu, než se opět rozmluvila. Když v roce 1968 emigrovala do Paříže, ztratila řeč podruhé.

Samotný výběr místa pro nový život, je pro Vladimíru typický. Do Francie odešla proto, že před francouzským velvyslanectvím byla nejkratší fronta. Odjela do Paříže bez znalosti francouzštiny a s velmi špatnou angličtinou. V Praze byla v té době hvězdou,

²⁸ HORÁČKOVÁ, Alice. *VČ - Beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014. str. 20.

²⁹ HORÁČKOVÁ, Alice. *VČ - Beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014. str. 190.

v Paříži nebyla nikdo. Vyhlídka dalšího života v uzavřeném nesvobodném systému pro ni byla rozhodující. Nebyla šťastná v Paříži ani v Praze. Celý život se potýkala s tím, že neměla domov. Ačkoliv se postupně francouzsky naučila, nikdy jí tento jazyk nebyl příliš blízký a neuměla s ním pracovat tak, jako s češtinou. Veškeré její básně jsou psané česky, po odchodu do emigrace začala také její korespondence s Inkou Machulkovou. Jako vždycky zachránili Vladimíru přátelé a známí. Vladimíra prakticky nikdy nepracovala, žila z peněz, které si půjčila nebo dostala. V Paříži se stala ošetřovatelkou nemocného Jana Čepa a pomáhala v domácnosti Jiřího Koláře. Jiří Kolář byl známý svou štedrostí, Vladimíře skutečně pomohl, ta o něm však prohlásila, že z ní „dřel kůži“. Naučila se batikovat, někdy se jí povedlo své výrobky prodat, stále jí však chyběli známí, Praha, večírky, Viola...

4.3.1 Pierre Helzel

Vladimíra měla několik lidí, bez nichž by její jméno ani tvorbu dnes nikdo neznal. Největším jejím strážným andělem se stal francouzský fotograf Pierre Helzel. Poznal ji, zamiloval se do ní a neopustil ji po zbytek jejího života, ačkoliv pro ni nebyl jejím osudovým mužem. Rozhodně byl však tím nejstabilnějším, co Vladimíra ve svém životě našla. Seznámili se v roce 1968 na univerzitě v Nanterre, kde Pierre studoval a jejíž kampus sloužil k ubytování mladých emigrujících Čechů. Co Pierre k Vladimíře cítil, vystihují jeho slova: *„Byla to moje osudová žena. Bez Vladimíry bych žil úplně jinak. Neříkám si jak. S Vladimírou to bylo absolutní naplnění. Najednou všechno mělo smysl a život dostal jinou cenu – to bylo mnohem víc, než jsem si uměl představit³⁰.“*

Právě on zažil návrat Vladimířina manžela Juana Fernandez. Vladimíra mu s ním utekla do hospody, stejně jako předtím utíkala Juanovi v Praze. Nějaký čas s nimi dokonce žil na ubytovně, postupně si jich však přestal všímat. Pierre Vladimíru uklidnil, cítila se v jeho společnosti natolik uvolněně, že začala znovu psát. Emigrace vnesla do její tvorby větší emoce a nadhled. V roce 1973 Vladimíře vyšla v Kolíně nad Rýnem sbírka Ztráta řeči, která

³⁰ HORÁČKOVÁ, Alice. *VČ - Beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014. str. 218.

je považovaná za její nejlepší dílo. Vladimíra díky schopnosti žít tady a teď a díky Pierrově péči a lásce šok z emigrace zvládla a začala naplno žít svým novým francouzským životem.

Vladimíra s Pierrem se rozhodli odejít do komuny na francouzský venkov. Experimentovali tam s LSD, pěstovali si vlastní potraviny a Vladimíra byla šťastná, že utekla z Paříže, která se jí nelíbila. Pocit absolutní svobody se ale rychle změnil v těžké deprese. Vladimíra nakonec odešla zpět do Paříže s někým jiným a napsala Pierrovi v dopise, že „láska nemůže v tomto světě existovat“. Protloukala se pak životem, žila ve squatu, ale s Pierrem dále zůstávala v kontaktu. Vždy byl její jistotou a stál na její straně, i když pak Vladimíra žila s jinými muži, k Pierrovi se pokaždé vrátila. Když se Vladimíra seznámila s Janem Bormem, Pierre onemocněl, jakoby tušil, že došlo k něčemu vážnému.

4.3.2 Osudový muž

Jan Borm byl o dvacet let mladší Němec. Nikdo zpočátku jejich vztahu nevěřil, ale strávili spolu s Vladimírou 26 let.

„S manželkou a desetiletým synem jsme se octli uprostřed silvestrovské noci a napadlo nás, že se zastavíme u Vladimíry. Byli s Janem sami a byli rádi, takže jsme si povídali, popíjeli a pak najednou dostala Vladimíra výbuch vzteku. Nikdo nevěděl proč, možná ji rozlítila nějaká poznámka, ale ničehonic popadla židli a praštila Jana tak, že mu rozrazila kůži na čele. Vladimíra začala vzlykat a uzavřela se do sebe. Jan byl v šoku a moje manželka ho začala ošetřovat. Já jsem chtěl zavolat záchranku a Jan říká: „To rozhodně ne!“ Takže místo záchranky jsme zavolali Pierra. Vždycky když se něco dělo, tak tam byl Pierre. Často byl po boku Jana, ale ne proto, že Jan by situaci sám nezvládl. Oni prostě k Vladimíře patřili oba³¹.“

Jan Vladimíře pomáhal s její tvorbou, třídil její básně a posílal je vydavatelstvím. Jan měl rád ve všem pořádek, zatímco Vladimíra sama o sobě představovala nezkrotitelný chaos. Vladimíra Jana silně ovlivňovala, začal kvůli ní malovat, naučil se výborně česky. Postupně se s Pierrem skamarádil natolik, že je všichni vnímali jako pevnou trojici, chápali, že na Vladimíru by jeden nestačil. Jan chtěl cestovat a většiny plánů se kvůli Vladimíře vzdal.

³¹ Tomáš Frýbert. HORÁČKOVÁ, Alice. VČ - *Beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014. str. 288-289.

Koupil jí byt i dům v Burgundsku, kam Vladimíra utíkala z Paříže a měla to tam skutečně ráda. Konečně cítila, že našla domov, ve kterém může svobodně žít. Okouzila ji příroda, nevyzpytatelná krajina a nejspíš i samota, kterou zažívala při dlouhých procházkách. Poznávala okolní lesy a louky, třídila si tam myšlenky a také psala. Přímo o Burgundsku a krajině, kterou si zamilovala, napsala následující báseň.

Burgundsko

Vedu tě krajinou

Zeleným houštím trýznivým

Smutku

Trýznivým lesem

A krav

Mechem podzimním³²

Zimu 2010 strávila Vladimíra s Janem v Rakousku pod horou Dachstein. Jan se začal měnit, byl méně přátelský a Vladimíra začala tušit, že jejich vztah spěje ke konci. Napsala tam báseň, v které najdeme, co cítila.

Dachstein

Do svého dětství

Do svých her

A květin horských

I mě (mne) jsi přivedl

Do jezer černých

(abych v nich umřela)

Abys mě (mne) utopil³³

Rozchod s Janem byl pro Vladimíru zřejmě nejtraumatičtější událostí jejího života. Přemýšlela o sebevraždě, ale měla přátele a Pierra, kteří se o ni postarali. Do konce života však doufala, že se k ní Jan vrátí. Jan Vladimíru dál zajišťoval finančně, žila v jeho bytě, nechal jí dům v Burgundsku, platil za ní účty. Jan se však vymanil z Vladimířina sevření a začal žít vlastní život.

³² ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Zimní derviš*. Praha: Torst, 2010. str. 20.

³³ ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Nabíledni prázdno*. Praha: Torst, 2014. str. 23.

Vladimíra léčila rakovinu plic jen bylinkami, přesto to nebyla ona, kdo ji nakonec zlomil. Zemřela na rozedmu plic v srpnu 2013. Právě pobývala s Pierrem v Normandii, když se její zdravotní stav zhoršil a před odjezdem zpět do Paříže upadla Pierrovi do náruče...

Poslední rozhovor poskytla Vladimíra Alici Horáčkové. I v něm je patrné, jak moc po Janově návratu toužila, jak moc ho milovala. Uvádím několik Vladimířiných odpovědí, kde najdeme nejen vášeň a tvrdohlavost, ale také vyzrálost a určitou životní moudrost.

Jan byla vaše největší láska?

Největší a poslední, zaplat pánbůh za něj. Já si vždycky přála prince a já ho měla. Co chci víc.

Vzali jste se?

Probůh! Já jsem se nikdy nechtěla vdávat. Nebyli jsme manželé, ale byli jsme spolu dvacet šest let. A teď je konec. Zřejmě. Pokud se nevrátí. On je o hodně mladší.

Dvacet šest let, to není málo.

Jo, to je bezchybný, bez pochyb. To je absolutní život. Nebylo šťastnějšího člověka než já.

Já jsem původně myslela, že to byl váš druhý muž.

Tak za prvé: takový věci se nepočítají. A za druhé: žádný jiný muž nebyl. Já měla v životě jenom jednoho muže, tak jak to Bůh chtěl. Ty ostatní jsou jenom takový povídky, prózy jak se říká.

Jaké máte sny?

Třeba plavat se psem v jezeře. A kdyby to bylo možné, tak plavat v tom jezeře se psem a s mým mužem. A já ti řeknu, kde jsem udělala chybu. Já jsem povolila, já jsem z pohodlně, já jsem myslela, že když se do tebe někdo zabouchne, že je všechno jedno. A on zatím povyšoval do těch vyšších a vyšších funkcí...Moje vina. Lítala jsem tady ve strašných trenýrkách, a to je v mém věku...uf, příšerný. V tvém věku – dobrý, to ještě zvládneš. Ale po šedesátce pozor. Takže prosím tě, drž to, drž to.

To děkuju.

Já ti tady řeknu svůj život a ty mně řekneš děkuju.³⁴

³⁴ Rozhovor Alice Horáčkové s Vladimírou. HORÁČKOVÁ, Alice. VČ - *Beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014. str. 388.

5 INKA MACHULKOVÁ

O Ince Machulkové máme mnohem méně informací než o Vladimíře. Ačkoliv jejich životy se v lecčem podobaly, obě dámy byly zcela odlišné. Zažily emigraci, ztrátu přátel, opuštění milovaným člověkem. Inka ale dokázala na život nazírat s mnohem větším nadhledem než výbušná Vladimíra. Zvykla si na to, že věci nejsou vždy takové, jaké bychom je my chtěly. Přestože mezi Vladimírou a Inkou byla určitá rivalita, vážila si jedna druhé. Korespondence mezi nimi dokládá, jak je odchod do cizí země jen sblížil.

„Možná nějaký osud existuje, ale já vím, že jsem se mu dokázala vzepřít³⁵.“

5.1 Dětství a dospívání

Inka Machulková se narodila v roce 1933 v Praze. Jejím otcem byl ruský legionář, jehož život nebyl nikdy jednoduchý. Bojoval proti Němcům i bolševické moci, takže byl skoro neustále sledovaný. Na vše však nahlížel s humorem, což po něm zdělila i jeho dcera. Sama Inka uvádí, že si nejvíce zážitků vybavuje přes smyslové vjemy. Právě to je typické pro její tvorbu. Různé chutě a vůně jí vyvolají například vzpomínku na dětství. Pamatuje si i na to, jak celá rodina seděla potmě doma a z rádia poslouchala Hitlerův projev.

Válka začala, když bylo Ince pouhých pět let. Jak sama několikrát později řekla, byla součástí generace, která byla zrozena ke strachu. Žil se dvojitý život – jeden na veřejnosti a druhý doma. Ince od malička vadila přetvářka, nechápala, proč by měla mít dvojitou tvář. Neschopnost lidem lhát a neříkat, co si myslí, ji mnohdy přivedla do problémů. Byla samostatnou a silnou ženou, která si stála za svým názorem a svými zálibami. To režimu nebylo po chuti. Inka Machulková v rozhovoru s Terezou Brdečkovou uvádí, že nebyla proti socialismu. Byla proti komunismu. Nelíbilo se jí, že komunista musí být ateistou a především, že komunismus počítá s ideálním člověkem, který nemůže existovat.

³⁵ Ještě jsem tady (dokumentární cyklus). Režie: Z. Tyc. Provází: Tereza Brdečková. ČT2, 31. 10. 2008.

Inka byla bezproblémové děvče a chloubou rodičů. Ráda chodila do skauta, hrála na klavír a příliš si nevšímalá toho, co se kolem ní děje. Ve dvaceti letech jakoby vybuchlo vše, co chtělo ven. Inka šla z problému do problému, přesto se ale horlivě vrhla do studia na vysoké škole chemicko-technologické. Jak sama Inka řekla: „Radši budu průměrnej inženýr, než průměrnej pisálek³⁶“. Tehdejší doba však nepřála ženám, které se chtěly věnovat „mužským“ oborům. Ačkoliv jí škola šla, nevydržela šikanu profesorů, kteří jí neustále opakovali, že „ženská se má držet vařečky“. Přešla proto na dálkové studium a začala pracovat ve výzkumném ústavu. Ani tam však dlouho nevydržela, neodpustila si totiž poznámky o lidské hlouposti na adresu některých kolegů, a z práce byla vyhozena.

5.2 „Příkladná žena“

Po vyhození z výzkumného ústavu nemohla Inka sehnat práci. Obávala se tehdejšího zákonu o příživnictví a tak přistoupila na jediné, co se jí nabízelo. Začala pracovat na stavbě. Seznámila se tam se svým budoucím manžela a za krátkou dobu otěhotněla. Vypadala to, jako by Inka byla příkladná socialistická žena. Studující, pracující, dítě čekající. Avšak i ona měla dvě tváře. Zatímco přes den dřela na stavbě, v noci se měnila ve hvězdu Violy. Její básně začínaly být v této době známé, Inka často jezdila do práce nevyspalá. Měla jen málo času pro sebe, básničky tak vznikaly často v tramvaji, v práci nebo v čekárně u doktora. Nejspíš i proto z nich cítíme takovou živočišnost a pravdivost.

Když se Tereza Brdečková zeptala Inky, co se jí líbilo na amerických beatnících, odpověděla, že psali přesně tak, jak se cítili i oni tady – v Praze. Inka se pod bedlivým dohledem kamer a policie vypravila na americkou ambasádu. Chtěla navštívit jejich knihovnu a přečíst si Ginsberga nebo Ferlinghettiho v originále. Jaké bylo její překvapení, že nikoho z nich na americké ambasádě neznali...Další společný rys tvorby Inky Machulkové a amerických beatníků dokazuje její vyjádření, že nevěří na rým, ale na rytmus. Báseň musí plynout a všechno to, co je nadbytečná, slyšíme až při hlasitém čtení. Inčiny básně z posledních let jejího života jsou velmi krátké. Postupně se naučila vyškrtávat vše, co jí

³⁶ Ještě jsem tady (dokumentární cyklus). Režie: Z. Tyc. Provází: Tereza Brdečková. ČT2, 31. 10. 2008.

přišlo zbytečné, a ponechala jen opravdové syrové jádro, jak můžeme vidět v následující básni. Nesnaží se o květnaté metafory, ale spíše o přesnost a údernost. Ve čtyřech verších nalezneme nádherná spojení – povyrostlá tma, pronajímá vzpomínky...

Pod cizím jménem

Od šera vyčkává

V povyrostlé tmě

Odmyká svůj dům

Pronajímá vzpomínky³⁷

5.3 Emigrace

Inka byla několikrát odvezena k výslechu, kde policisté rozebírali její básně. V jedné z nich se objevil verš „únor je zebe na prolhaném náměstí“, který byl vnímán jako jasný důkaz protistátního smýšlení. Když se Inka v roce 1968 zapletla do slovní potyčky s ruskými vojáky, kteří tvrdili, že chodník před Českým spisovatelem je jejich, sám jeden z vyslychajících českých policistů jí doporučil, aby „zmizela“.

Někdy cítíme k cizí zemi nevysvětlitelné sympatie, a ačkoliv jsme ji třeba nikdy nenavštívili, tušíme, že tam bychom mohli žít. To samé cítila Inka k Norsku. Právě proto chtěla emigrovat tam. S manželem byla rozvedená, z Česka tedy odcházela sama s malým synem Janem. Její cesta však skončila už v Mnichově. Měla to být jen přestávka v cestě do Skandinávie, nakonec tam ale Inka „ztvrdla“. Mnichov se stal jejím domovem, ze začátku to však bylo o to těžší, že přijela s malým synem a mluvila lépe anglicky než německy. Sehnala si práci ve filmových ateliérech a poznala svého druhého muže, Němce, který byl nadšený jejím vyprávěním o událostech v Československu. Ačkoliv se říká, že emigranti z Československa byli v šedesátých letech přijímání vřele, Bavorsko vůči nim trpělo jistými

³⁷ MACHULKOVÁ, Inka. *Probuzení hráči*. Praha: dybbuk, 2010. str. 13.

předsudky a lidé je mezi sebe moc přijmout nechtěli. Měli sami v sobě určitou železnou oponu.

Inka nikdy nezapomněla na svou vlast, všechny její básně jsou napsány v češtině. Na život v Mnichově si zvykla, po roce 1989 však byla jednou z prvních, kdo se do Prahy podívali. V posledních letech zažily básně Inky Machulkové určitý comeback. Sama to zdůvodňuje tím, že šedesátá léta jsou zkrátka v módě. Také ale připouští, že dnes se může mladá generace cítit podobně, jako se cítili oni právě v šedesátých letech. I když jde o zcela jinou dobu a naprosto rozdílné životní podmínky, pocity toho, že není vše tak, jak má být, jsou stále stejné.

Inka Machulková bohužel zemřela pouhý rok po Vladimíře – v roce 2014.

„Byly děti a nebyly prachy. Promiň, ale říkám, že kapitalistická žena je jako vlaštovka: v letu žere, v letu sere³⁸.“

³⁸ HORÁČKOVÁ, Alice. *VČ - Beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014. str. 236.

6 ČESKÉ VS. AMERICKÉ BEATNICTVÍ

Čeští beatníci byli nuceni žít v násilně ohraničeném světě, američtí byli svazováni konvencemi a zdánlivým blahobytem společnosti. Ginsberg a Kerouac měli k dispozici mnohem více alkoholu, drog, aut, hudby a svobody, než Václav Hrabě, nespokojenost s okolím z jejich tvorby však číší stejná. Obě strany se snažily nežít v jedné bublině, která jim byla společností nucena.

Ginsberg se snažil upozornit na problémy jednotlivých lidí, na homosexualitu, či rasovou segregaci. V básních českých beatníků nalezneme strach ze všednosti, kritiku nezájmu lidí o okolní svět. Stejně jako v Americe bojovali s přísnou cenzurou, která odsuzovala erotiku obsaženou v jejich dílech, tak v Čechách zápasili s cenzurou, jež se snažila popřít jakoukoliv odlišnost, individualitu, zkrátka podstatu samého člověka. Nejen tato témata jsou však společná. Celou jejich tvorbu prolíná téma ze všech největší – láska. Ráda bych uvedla dvě básně – první od Allena Ginsberga a druhou od Inky Machulkové. Spojuje je právě touha po porozumění, po opětování citu. Oba vyjadřují obavy nad ztrátou milovaného člověka, nechtějí žít život, který by byl lásky zproštěn.

Není spočinutí

Bez lásky

Není spánku

Beze snů

O lásce –

Ať jsi šílený nebo zkřehlý

Posedlý anděli

Nebo stroji

Konečné přání

Je láska

Nemůže být hořká

Nemůže odepřít

nemůže odmítnout

když je odepřena³⁹...

³⁹ GINSBERG, Allen. *Horoskop orloje*. Praha: Odeon, 1987. str. 216.

*Už mě nemiluješ, já vím, že ano,
Že miluješ, jak jen se při tom svrabu dá..
Tak co bysme si povídali
Neumím se nudit
Protože nuda je dlouhá věc
A pořád stejná a to mě nebaví
A taky si nechci vymýšlet. Nic.
Jenom bych ráda věděla
Jestli si někdy zpíváš,
Když jsi sám⁴⁰...*

Inka Machulková nejspíš měla erotickou zkušenost s jinou ženou, ale vždy žila s muži. Ginsberg byl za svou homosexualitu od mládí souzen a pranýřován, lékaři ho označovali za nemocného a on svou orientaci nejdříve skrýval. Jeho básně o lásce jsou jemné, něžné a plné citu. Jak sám v básni zmiňuje – bez lásky není nic. Ačkoliv sám muž, viděl mužský svět i z jiného úhlu pohledu. Zažil chlapskou vypočítavost, zbabělost a rozuměl mužské ješitnosti. V jeho díle tak můžeme najít větší porozumění tomuto světu, než například v básních Inky Machulkové. Ta ve zmíněné básni váhá nad tím, kdo ten druhý vlastně je. Zpívá si? Miluje ji? Inka se nechce nudit, nechce si vymýšlet...chce zůstat sama sebou. Právě láska je pro beatníky útekem z neuspokojivé reality. Jak ve verších Václava Hraběte, tak v básních Allena Ginsberga cítíme touhu po člověku, který nás nejen nebude soudit, ale který nám skutečně porozumí.

Dalším společným motivem je jistě hledání sebe samého. Čeští i američtí beatníci nějak žili, nějak se chovali, ale po čem skutečně toužili? Kým byli, když byli zcela odhalení? Tápání většinu z nich provází až do jejich smrti. Jack Kerouac nikdy nenašel to, co hledal, a nenaplnil svůj život tak, jak si přál. Allen Ginsberg naopak – našel si životního partnera, usadil se a věnoval se věcem, které ho zajímaly. Inka založila rodinu, chodila do práce a dvakrát se vdala. Vladimíru její největší láska nakonec stejně opustila. Většina z nich

⁴⁰ MACHULKOVÁ, Inka. *Zamkni les a pojď*. Brno: Host, 2009.

neměla žádné rodinné zázemí. Neměli rodiče, kteří by je nasměrovali a poradili jim. Svou cestu si museli prošlapat sami. Vladimíra se snažila, aby ji okolí vnímalo takovou, jakou být chtěla. Existuje několik básní, ve kterých se čtenáři odhaluje a nechává nahlédnout do svého nitra a do své bolesti. Za všechny uvádím dvě z těch, ve kterých nevystupuje jako silná a temperamentní žena, jakou byla pro většinu známých...

Jsem smutná milenka

Mám své podivné starosti

Bojím se o sebe

Ale neuhlídám se

Přemýšlím

Kde je vlastně konec konce

A jak je to s vesmírem

A s tebou

Měním se v čarodějku

(ani se tolik měnit nepotřebuji)

Vezmu si černou hůlku

a bílé rukavice

A pro své potěšení

Černého koně

Na zelenou stěnu

Vymaluji

A na tom koni odjedu

Do své samoty

Do bílé samoty

Kam ty se se mnou bojíš⁴¹

Stín na větvi

Já nikdy nebyla malá

To jen můj stín

Se na větvi krčil

Já nikdy nebyla malá

Jen skrčená a zoufalá⁴²

Podobné nenaplnění dětství můžeme sledovat i u Allena Ginsberga. Doma byl veden k něčemu, co mu nebylo blízké. Otec ho nutil, aby si našel dívku a založil s ní rodinu. Matku miloval a zároveň si nevěděl s láskou k ní rady, její nemoc ho děsila a odrazovala. Jak se asi cítil malý Allen, když nedokázal naplnit představu, kterou o něm jeho rodiče měli?

⁴¹ ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Ryba k rybě mluví*. Praha: Československý spisovatel, 1969. str. 36.

⁴² ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Zimní derviš*. Praha: Torst, 2008. str. 29.

Divoký sirotek

Matka ho jemně
vodí po procházkách
kolem trati a u řeky
-je to syn ufrnklého
bourákového anděla?
Poznání
V jeho duši něco
tak vzácného

že se s tím setkal jen ve snách
-nostalgie
Jiného života
Problém duše
A uražení,
Kteří se chtějí zbavit urážky
Ve své nevinnosti
-Ocas, kříž,
Znamenitost lásky⁴³.

Americká beatnická generace má také své dvě významné dámy – Sylvii Plathovou a Diane di Primu. I ony se hodně podobají svým mužským protějškům, píšou až naturalisticky syrově, vytrácí se z nich právě ta jemnost, kterou si Vladimíra i Inka dokázaly udržet. Možná je to tím, že poezie Václava Hraběte postrádala jakoukoliv vulgaritu, či ostrý jazyk ulice. Pražské ulice jsou od těch amerických nejen hodně vzdálené, ale i hodně rozdílné. Diane di Prima má ve svých básních také plno touhy po lásce, avšak vyjadřuje ji zcela jinak než české básnířky, čehož si můžeme všimnout v následující ukázce.

Více či méně milostné básně

Kvůli tobě
Bych se přestala štourat
V nose jak stvořeným ke štourání
A okusovat si pochoutkový nehty
Kvůli tobě

Bych si dala do pořádku zuby
A koupila bych matraci
Kvůli tobě
Bych zabila oblíbeného švába
Co žije v ostění
U kreslicího stolu⁴⁴

Po přečtení této básně si stačí vybavit Vladimířina slova o tom, že žena nemá doma před mužem běhat v trenkách a teplácích. Nehledě na kontinent, rozdílný jazyk i formu vyjadřování, myslely tyto ženy stejně.

⁴³ GINSBERG, Allen. *Neposílejte mi už žádné dopisy*. Praha: Maťa, 2011.

⁴⁴ PRIMA, di Diane. *Horoskop orloje*. Praha: Odeon, 1987. str. 353.

Čeští i američtí beatníci se ve své tvorbě často obracejí k domovu. Václav Hrabě popisuje a obdivuje Prahu, Inka se podivuje nad sněhem v pražských ulicích a Allen Ginsberg vyčítá Americe násilí, války a povrchnost. Při pročitání beatnických básní obou zemí mě zaujalo, jak často básníci píší o sobě navzájem. Ginsberg věnoval spoustu básniček Jacku Kerouacovi. Snažil se v nich ukrýt varování před tím, jak Jack žije, ten to však už slyšet nechtěl. Nejzajímavější mi ale přišla následující báseň o Joan Burroughsově. Na citlivého Allena zapůsobila její smrt velmi silně.

*Opilá noc u mě doma s nějakým
hochem, San Francisco: Spím:
Tma:
Jel jsem zpátky do Mexico City
a viděl Joan Burroughsovou, jak se naklání
v zahradní židli, paže
na kolenou. Prohlížela si mě
jasnýma očima a se sklíčeným úsměvem, její
tvář nabyla znovu jemné krásy,
kterou tak změnila tequilla a sůl
A potom kulka vprostřed čela.
Mluvili jsme o tom, co bylo pak.
Hm, a co dělá Burroughs?⁴⁵*

Se smrtí se museli vyrovnávat i čeští autoři. Zcela nepřipravené je zastihlo úmrtí Václava Hraběte. Večer odcházel z Violy plný života a nikdo netušil, že je to naposledy. Jedna z básní Inky Machulkové ve sbírce Zamkni les a pojd' je věnovaná právě Hraběti. Inka se stejně jako ostatní s jeho smrtí jen těžko vyrovnávala, nechápala, proč zrovna on musel odejít, což tyto verše jen dokazují. Můžeme z nich pocítit i lehkou výčitku – kdo mi to umírá – proč ji právě on opustil?

⁴⁵ GINSBERG, Allen. Neposílejte mi už žádné dopisy. Praha: Maťa: 2012. str. 26.

<i>Kde začíná verš</i>	<i>Která je malej byt</i>
<i>A kde končí skála</i>	<i>Plyn hoří fialky zapálené</i>
<i>Ve městě v půlnoci</i>	<i>Usychají</i>
<i>Pekli suchá chléb</i>	<i>Je ticho pod světlem</i>
<i>A hádali se nad moukou</i>	<i>V ulici nočních mlýnů</i>
<i>Hádali se pod světlem</i>	<i>Kde začíná verš</i>
<i>V ulici nočních mlýnů</i>	<i>Kde končí skála</i>
<i>Kdo mi to umírá</i>	<i>Deska se otáčí</i>
<i>Když knížku dočítám</i>	<i>A bez paměti zpívá</i>
<i>Do konce nevěřím</i>	<i>Opakuje mi že svítá</i>
<i>Že právě tenhle</i>	<i>Dej mi tu zem až uvěřím</i>
<i>A on mi umírá</i>	<i>Koliks měl andělů,</i>
<i>V knížce i v kuchyni</i>	<i>kolik jich máš ted' -</i>

Překvapilo mě, kolik společných motivů lze v básních autorů pocházejících ze zcela jiných kontinentů a žijících za jiných podmínek najít. Přitom jde o obyčejné věci, které jsou součástí života většiny z nás, a nenapadne nás se nad nimi pozastavovat. Nevymýšleli si fantaskní světy a příběhy. Právě v tom je však největší síla beatníků – psát o pravdě.

6.1 Beatnické básničky v kontextu českého undergroundu

Tvorba Inky Machulkové a Vladimíry Čerepkové není nijak rozsáhlá. Ačkoliv obě prožily poměrně dlouhý život, nevydávaly básnické sbírky jako na běžícím páse, ale s velkou pečlivostí a časovým odstupem. Každá sbírka zaznamenává určitý životní zlom, důležité období v jejich životě. Například Zimní derviš od Vladimíry Čerepkové shrnuje její poezii z let 2004-2007 a čtenář si může všimnout, jak se Vladimíra jen těžko vyrovnává se smrtí přátel a známých, nechce přijmout pravidelnost životního koloběhu. Toho samého si můžeme všimnout i v Probuzených hráčích od Inky Machulkové. Dvě následující básně jsou si velmi

podobné. Inka i Vladimíra nezávisle na sobě vyjádřily podobné pocity z úmrtí svých známých...

Volám a píšu

Svým dávným přátelům

Někteří si na mě vzpomenu

Jak na své mládí⁴⁶

Mrtvá telefonní čísla

Některá telefonní čísla mrazí

Pod nimi se skrývají

Mrtvé hlasy

Které se už neozvou

Telefonní čísla

Jsou hroby mrtvých⁴⁷

Vladimíra vydala za svého života sedm útlých básnických sbírek (Ryba k rybě mluví - 1969, Ztráta řeči - 1973, Extra dry silence - 1988, Bez názvu - 1991, Sans titre - 1991, Básně - 2001, Zimní derviš – 2008). Už v samotných názvech je výrazné téma řeči, její ztráty, mlčení. Pro Vladimíru byl jazyk a poezie prostředkem vyjádření nejen bolesti, ale i bezmoci, kterou by jinak najevo nedala. Dílo Inky Machulkové je zaznamenáno v pěti básnických sbírkách (Na ostří noci – 1963, Kahúčů – 1969, Neúplný čas mokré trávy – 2006, Zamkni les a pojd' – 2009, Probuzení hráči – 2010). Zajímavé jsou rozhodně roky vydání, kdy mezi Kahúčů a Neúplným časem mokré trávy proběhlo celých třicet sedm let. Inka v té době psát nepřestala, měla ale spoustu starostí s prací a rodinou. Básně z této doby najdeme ve sbírce z roku 2009 – Zamkni les a pojd', kde najdeme i její nejranější tvorbu.

Ve tvorbě Vladimíry a Inky pak vidíme ještě lásku jinou, než tu lidskou - lásku k domovu. U Vladimíry byla tato láska nenaplněná, o to větší však byla její touha ji najít. V následující básni čtenáře zasáhne především samota – žena sedící na pařezu, která neví, kudy kam. Zahlédnout můžeme ale i naději – člověk, který touží, žije.

Cosí se ve mně tmí a souží

Jak být a nebýt

stopy v louži

na mokřím pařezu sedím

⁴⁶ MACHULKOVÁ, Inka. *Probuzení hráči*. Praha: dybbuk, 2010. str. 36.

⁴⁷ ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Nabíledni prázdno*. Praha: Torst, 2014. str. 14.

po lesní cestě bláto vyjeté

a napadané listí

kde hledat

toužit

být a výt⁴⁸

Poezie těchto dam je jiná než undergroundová tvorba Ivana Martina Jirouse či Egona Bondyho. Jsou skutečnými dámami a jejich básně prolíná jemnost, ženskost, smutek, avšak i ironie a humor. Pro ostré slovo jistě nešla ani jedna z nich daleko, když je ale čteme, přijdou nám čisté a možná trochu ztracené. Vladimíra i Inka bojovaly s poznáním toho, kým vlastně doopravdy jsou. Vladimíra nikdy nedostala žádný základ, ve všem se musela spálit sama, neměla nikoho, za kým by v období dospívání mohla přijít a on by ji opravdu upřímně poradil. Ztratila důvěru k jakémukoliv systému, nectila řády a pravidla, protože ji zklamaly. Inka pocházela z rodiny, která se jí snažila „správně“ vychovat. Někde uvnitř však cítila, že to není ona a pomocí básniček se začalo realizovat její pravé já. Poezie Inky se od poezie Vladimíry liší především svou úsporností a melodičností. Nechce čtenáři sdělit, jak se cítí, snaží se na něj přenést svůj pocit pomocí slov. Vynechává jakoukoliv líbivost, přesto nám její básně uvíznou v paměti. I Inka se potýkala s hledáním sebe samotné, s vytvářením nového domova v cizím prostředí i s rodinou, kterou založila jako velmi mladá. Její život i tvorbu ovládala jistá racionalita, nenechala se strhnout k tak excentrickým výstupům jako Vladimíra. Měla své zásady a právě onu hrdost můžeme spatřit například v Básni II. (Josefova).

II. (Josefova)

Úzkými rty počítáš víno

Na zítra

Vlaštovkou z papíru

Ale zítra už budu

Zavíráš nedopitou láhev

jiná⁴⁹

⁴⁸ ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Zimní derviš*. Praha: Torst, 2008. str. 14.

⁴⁹ MACHULKOVÁ, Inka. *Probuzení hráči*. Praha: dybbuk, 2010. str. 31.

Při toulkách českým undergroundem narazíme na tvorbu a život Honzy Krejcarové. Tato žena se stala femme fatale poválečné Prahy. Snoubila se v ní neobyčejná inteligence, bystrost a protřelost s určitou vulgaritou. Neříkala vše pouze naplno, ráda věci dramatizovala. Její přímost učarovala nejen Egonu Bondymu, ale také například Ivu Vodseďálkovi, který o ní řekl: *„Honza, vysoce inteligentní žena, měla neobyčejný dar každého, s kým hovořila, přesvědčit. Její plány byly vždy tak krásné, ale především nerealizovatelné. Byla nepochopitelně nepraktická a žila většinou v nepředstavitelné sociální bídě. Samozřejmě zbytečně... Přinesla do naší malé společnosti nový pohled nejen na moderní umění, ale prakticky na všechny hodnoty. I úplně zřejmým lžím jsme věřili. Její život demonstroval zoufalství i radost současně. Naučili jsme se navzájem bolestně zraňovat. Seděli jsme kolem stolu nazí a hráli na pravdu⁵⁰.“* Podobnost s Vladimírou je více než znatelná. Obě ženy milovaly muže, kterým ale moc nevěřily. Prožily strašné dětství, které je poznamenalo na celý život. Nepracovaly, žily tak, jak zrovna mohly. Přespávaly po známých, dělaly dluhy a věděly, že se vždy najde někdo, kdo je za ně zaplatí. Honza stejně jako Inka nesouhlasila s režimem, ve kterém byly nuceny žít. Ve své podstatě byly všechny tři stejné, jejich tvorba se ale zásadně liší. Poezie Honzy Krejcarové je plná živelného sexu, ironie a vulgarismů. Když ale čteme její dopis adresovaný Egonu Bondymu, přijdou nám její verše jako maska, za kterou se skrývá milující žena. Ráda bych uvedla část z tohoto dopisu, která vystihuje nejenom Honzu, ale všechny tři undergroundové ženy, které si nenechaly vzít svou svobodu, inteligenci a lásku.

„Nikdy jsem neměla moc velký sklon k tomu, udržet si zdravý rozum, snad je to prostě tím, že nemám žádný zdravý rozum, nebo je to tím, že mám k zdravým a rozumným projevům odpor téměř fyzický. Jestli jsem někdy v životě provedla něco, za co se stydím, vždy to byly věci, které jsem udělala ze zdravého rozumu. Děkuji, nebudu, chraňte mě moru, tyfu a zdravého rozumu, zdravý rozum jsou protialkoholické plakáty a řízené státy, zdravý rozum jsou preservativy a televizory, zdravý rozum je sterilní poezie, která slouží dobré věci, ušetřete mě proboha zdravého rozumu, při své vitalitě vydržím víc, než kdokoli jiný, ale na zdravý rozum umřu do týdne tou nejsmutnější smrtí, která existuje, zdravý rozum ve mně likviduje všechno, co na mně má nějaký smysl, zdravý rozum mě zbavuje potence, jakékoliv potence, od erotické až po intelektuální⁵¹.“

⁵⁰ VODSEĎÁLEK, Ivo. Dodatek ke knize: *Clarissa a jiné texty*. Praha: Concordia, 1990.

⁵¹ ČERNÁ, Jana. *Clarissa a jiné texty*. Praha: Concordia, 1990. str 47.

Ivan Martin Jirous je zřejmě nejznámější postavou českého undergroundu. Ramenatý muž s divokou povahou. Rváč, který rád vyvolával konflikty. Ráda bych se ale zaměřila na jeho druhou stránku. Magorovy labutí písně, kde s chlapskou tvrdostí vypráví o vězení ve Valdicích, znají všichni. Už méně lidí se ale dostane k dopisům, jež z vězení psal. Jsou plné citu, něhy a lásky k dětem, kterým psal pohádky. Nebyl vzorným otcem, ale v nejhrošších chvílích myslel právě na své nejbližší. Jemnost a pochopení najdeme i v jeho poezii.

Dagmarce

Víš vždyť víš

oči vyplakat

dovede si každý

Jenom

něha a láska

*jsou navždy*⁵²

Básně Vladimíry, Inky a Magora jsou odlišné. Vždy víme, koho čteme, aniž bychom se na jméno autora museli podívat. Spojují je motivy lásky, strachu nebo domova. Mě však zaujalo, jak často se v jejich tvorbě setkáváme s námětem jiným – s andělem. Ani jeden z nich nežil život, který by byl nějak ovlivněn Desaterem. Nevěřili systému, nevěřili nikomu jinému než sobě. Přesto se s něčím, co svět řídí, v jejich básních setkáváme. Zřejmě všichni přece jen doufali, že někde nad námi něco existuje. Snad spravedlnost?

Od každého jsem vybrala jednu báseň, kde se právě anděl vyskytuje. Pokaždé má jinou podobu, Vladimířini andělé jsou nadpřirození, Inčin archanděl zase nechtěný a Magorův tak trochu rouhavý - jako ostatně většina jeho obracení se k Bohu. Setkáváme se tu s lidmi, u kterých si nemůžeme být jistí, jací skutečně byli. Víme ale, že jejich poezie díky své upřímnosti nikdy nezestárne a vždy se najde někdo, kdo se bude cítit undergroundem dotčen. A je jedno, zda to budou Magorovy tvrdé a buřičské básně, nebo osobní zpovědi žen, se kterými se život příliš nemazlil.

⁵² JIROUS, Ivan Martin. *Rattus norvegicus*. Brno: Vetus via, 2004. str. 60.

*Není to možné dívat se jen tak
Vždyť zelené listí už opadává
Louže se rozlézají
Svět šediví
Není to možné
Dívat se na kalné nebe
To kolem mne se dnes andělé slétli*

*To kolem mne andělé poletují
To jenom andělé pilní jako včely
Zapálím v kostele všechny svíce
Zapálím v ulicích všechny lampy
Své cesty si zkřížím stébly trávy
A skočím do kalné studny která
Se nade mnou rozprostírá⁵³ (Čerepková)*

*Nějaký archanděl se pletl tenkrát do
našeho ráje
A tebe zastrašil Ty ses mu vzdal
V tu chvíli
Zahučel velebný chorál o zachráněné
morálce*

*Však na kocích Slyšíš Na kopcích si stále
Nepláče
Nebřečí
Hvízdá⁵⁴
(Machulková)*

*Proč bych měl
Nechat spravít zuby?
Vždyť šelestění slov mých
Které drtím
Těmi zbylými
Stejně k vám nedoléhá*

*Na úpatí stráně
Uléhá anděl
Jenž zuby nemá
Má snad křídla
Ostýchavě
S nadějí a láskou
Podávám mu dlaň⁵⁵*

(Jirous)

⁵³ ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Ryba k rybě mluví*. Praha: Československý spisovatel, 1969. str. 50.

⁵⁴ MACHULKOVÁ, Inka. *Zamkni les a pojd'*. Brno: Host, 2009. str. 12.

⁵⁵ JIROUS, Ivan Martin. *Rok krysy*. Praha: Torst, 2008. str. 50.

6.2 Osudové ženy

V poezii (a zvláště té české) nalzáme spoustu vynikajících mužů, básníků, kteří se nebojí jít se svou kůží na trh. Ženy jako by byly zdrženlivější a opatrnější, málokterá přizná své chyby, přešlapy, trápení. Vladimíra s Inkou nepřesáhly jen hranice komunistického Československa, přesáhly i zažitá literární konvence, kdy otevřená zpověď pomocí básní byla hlavně mužskou parketou. Dokázaly sebrat veškerou odvahu a samotné opustit zemi, v níž svoboda byla pouhé slovo, které se nesmělo používat. Nezalekly se cizí kultury a nepřestaly tvořit. Právě naopak. Daly do svých básní vše, co cítily, a není divu, že si jejich básně našly a stále získávají své čtenáře. Jejich životy mohou spoustu lidí popuzovat, ale pro většinu musí být jejich životní síla velkým vzorem.

Vladimíra s Inkou byly osudovými ženami mnoha mužů, kteří o nich dodnes mluví s nostalgickou láskou a respektem. Dovedly si omotat milence kolem prstu a stejně tak to dělají i se svými čtenáři. Pokud se nás jejich tvorba jednou dotkne, už nás nepustí. Obdivujeme nespoutanou Vladimíru a jemnou Inku, přejeme jim, aby se jim podařilo spojit nespojitelné - touhu po svobodě a po rodině s opravdovým zázemím. Brodíme se s nimi bahnem, abychom společně zažili jejich vzestupy a následné tvrdé pády.

Tyto básně nemusí okouzlit na první pohled, ale člověk je nucen číst je stále dokola a najít v nich opravdovou Vladimíru, opravdovou Inku a opravdového sebe samotného. Je dobře, že jejich jména se dostala v poslední době do širšího povědomí a jejich básně si hledají cestu ke svým čtenářům. Nepochybuji, že si je najdou, protože všichni chceme věřit. A Vladimíra s Inkou nás přesvědčí, že v osudový lze proměnit každý život.

„Ale já už byla taková, já neměla rozum, já prostě potřebovala žít. Žít to, čemu se říká život. Špatnej, dobrej, ale můj.“

(Vladimíra Čerepková)

7 ZÁVĚR

Putování beatnickou literaturou a především životy samotných básníků pro mě bylo velkým přínosem a inspirací. Na začátku jsem měla o beat generation pouze určitou představu a jsem velmi ráda, že jsem se s americkými i českými autory seznámila podrobněji. Životní příběh každého z nich by nestačil na několik takových prací, snažila jsem se proto o výběr toho nejzajímavějšího, avšak ne nejznámějšího. Zaujal mě především fakt, že ačkoliv Československo a Spojené státy jsou zeměmi zcela odlišnými jak ve vývoji, tak v kultuře, našlo se několik lidí, kteří nehledě na hranice přemýšleli nad životem stejně.

V literatuře najdeme spoustu silných osobností, Vladimíra Čerepková a Inka Machulková stvořily nejen krásnou poezii, ale byly vzorem a inspirací pro své okolí. Doufám, že se mi podařilo je objektivně a souvisle začlenit do beatnické tvorby a zajímavě představit jejich životy.

Věřím, že básně Vladimíry Čerepkové, Inky Machulkové a Václava Hraběte jsou natolik nadčasové, že si stále budou nacházet nové příznivce a čtenáře, kteří na svět budou pohlížet podobně jako autoři samotní.

RESUMÉ

In my bachelor thesis I deal with the US and the Czech beat generation . My thesis mainly represents two Czech poet - Vladimíra Čerepková and Inka Machulková . Exploring their lives and work. I am trying to explain the concept of the beat generation – what Beat generation means , who belonged to it, and I mention some of the most important representatives as well. Names like Allen Ginsberg and Jack Kerouac are known throughout the world , but even in communist Czechoslovakia , there were people who wrote and thought like them . Vladimíra Čerepková , Inka Machulková and Václav Hrabě among the best of what we offer contemporary Czech poetry .

SEZNAM LITERATURY

Literatura:

- COLLINS, Ron. *Mánie*. Praha: Metafora, 2013.
- ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Nabíledni prázdná*. Praha: Torst, 2014.
- ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Ryba k rybě mluví*. Praha: Československý spisovatel, 1969.
- ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Zimní derviš*. Praha: Torst, 2008.
- ČERNÁ, Jana. *Clarissa a jiné texty*. Praha: Concordia, 1990
- FILÍPEK, Jan. *Odlesky dějin československého exilu*. Praha: 1999
- GINSBERG, Allen. *Horoskop orloje*. Praha: Odeon, 1987
- GINSBERG, Allen. *Kvílení*. Praha: Odeon, 1990. Přeložil Jan Zábrana.
- GINSBERG, Allen. *Neposílejte mi už žádné dopisy*. Praha: Maťa, 2011.
- HORÁČKOVÁ, Alice. *Vladimíra Čerepková – Beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014.
- HRABĚ, Václav. *Blues pro bláznivou holku*. Praha: Labyrint, 2004
- JIROUS, Ivan Martin. *Rattus norvegicus*. Brno: Vetus via, 2004
- JIROUS, Ivan Martin. *Rok krysy*. Praha: Torst, 2008.
- JOHNSON, Paul, *Dějiny amerického národa*, Praha 2000
- KEROUAC, Jack. *Na cestě*. Praha: Argo, 2005.
- LITERA, Bohuslav. *Studená válka*. Praha: HaA, 1993.
- MACHULKOVÁ, Inka. *Probuzení hráči*. Praha: dybbuk, 2010.
- MACHULKOVÁ, Inka. *Zamkni les a pojd'*. Brno: Host, 2009
- PAŽOUT, Jaroslav. *Mocným navzdory*. Praha: Paseka, 2008.
- TURNER, Steve. *Hipster s andělskou hlavou*. Brno: Jota, 2006.
- TYTELL, John. *Nazí andělé*. Olomouc: Votobia, 1996.
- *Vokno. Časopis pro druhou a jinou kulturu*. Praha: František Stárek, číslo 18.
- ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. Praha: XYZ, 2010.

Elektronické zdroje:

- *Ještě jsem tady* (dokumentární cyklus). Režie: Z. Tyc. Provází: Tereza Brdečková. ČT2, 31. 10. 2008, dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1059542845-jeste-jsem-tady/207562253100012/>